

A stylized map of Central America and the Caribbean region. The landmasses are shown in yellow against a blue background. The text 'MEHHIKO LAHT' is written across the northern part of the map. 'KARIBI MERI' is written across the Caribbean Sea. 'ATLANDI OOKEAN' is written across the Atlantic Ocean. A small black silhouette of a ship is positioned in the Atlantic Ocean. The author's name 'J. Kelam' is written in a cursive script below the map. The title 'KESK-AMEERIKA MAAD' is written in large, bold, black capital letters at the bottom.

MEHHIKO LAHT

KARIBI MERI

ATLANDI OOKEAN

J. Kelam

KESK-AMEERIKA MAAD

A-17546
EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

T. KELAM

KESK-AMEERIKA MAAD

Nr. 294

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS TALLINN 1960

33 T
K 26

Kaane kujundus L. Kruusmaa

TARTU OLIKOOLI
RAAMATUKOGU

ÜLDÜLEVAADE

Kesk-Ameerika on iseenesest veidi laialivalgusv mõiste. Tavaliselt mõeldakse Kesk-Ameerikana Põhja- ja Lõuna-Ameerikat ühendavat maasilda koos sellel asuva kuue väikese vabariigiga, kuid selle mõistega on võimalik ühendada veel põhja poolt Mehhiko ning ida poolt Kariibi mere basseinis paiknevad saared. Käesolevas brošüüris vaadeldakse Kesk-Ameerikana maa-ala, mis hõlmab nii Kesk-Ameerika maakitsuse (ilma Mehhikota) kui ka Antilli saared (Lääne-India). Mõlemat rajooni seob ühine geoloogiline ehitus, kliima ja taimkate, mõlemad alad vallutati omal ajal esimestena hispaania kolonisaatorite poolt, kumbki piirkond koosneb tänapäeval ühesugustest väikestest, nõrgaltarenenud majandusega maadest, mis võrdsel määral sõltuvad USA monopolidest ning milliseid seetõttu liidavad analoogilised sise- ja välispoliitika probleemid, eelkõige aga ühine võitlus USA, Inglise ja Prantsuse imperialismi vastu, rahvusliku ja majandusliku sõltumatuse eest.

Meie poolt vaadeldav piirkond jaguneb seega kahte ossa: Kesk-Ameerika maakitsus ning Antilli saared ehk Lääne-India. Viimane nimetus ilmutab teatud ebatäpsust ning on seotud Kolumbuse eksitusega, kes, avastades 1492. aastal Antilli saared, arvas end olevat jõudnud Indiasse. Hiljem, kui see viga ilmnes, hakati Kariibi mere saarte piirkonda nimetama Lääne-Indiaks, et eraldada seda tõelisest — idas asuvast Indiast. Rohkearvulistest Lääne-India saartest eristub neli suuremat — Kuuba, Haiiti, Jamaika ja Puertoriiko, mis kokku moodustavad Suurte Antillide rühma. Ülejäänud saared kuuluvad Väikestes Antillidesse. Antilli saarte süsteemiga ühendatakse mõnikord ka Bahama saared.

Kesk-Ameerikas asub 9 vabariiki, peale Kuuba on aga ülejäänute sõltumatus kaunis formaalne. Neist kuus — Guatemala, Salvador, Honduuras, Nikaraagua, Kostariika ja Panama — paiknevad Kesk-Ameerika maakitsusel, ülejäänud kolm — Kuuba, Haiiti ja Dominikaani vabariik — Lääne-Indias. Ülejäänud Kesk-Ameerika maad ei ole sõltumatust veel saavutanud. Inglismaale kuuluvad nende hulgast Briti Honduuras, Bahama saared ja Lääne-India Föderatsioon, viimane koosneb Jamaikast ja enamikust Väikeste Antillide saartest ((Trinidad, Tobago, Antigua, St. Christopher, Nevis, Montserrat, Dominica, Grenada, St. Vincent, St. Lucia jt.); Prantsusmaale — Martinique ja Guadeloupe; Hollandile — Curaçao, Aruba, Bonaire ja 3 väiksemat saart, kuna Puertoriiko ja osa Neitsisaari on Ameerika Ühendriikide koloniaalvalduseks.

LOODUSLIKUD TINGIMUSED

Kesk-Ameerika on tektooniliselt äärmiselt ebapüsiv ja liikuv ala, mida iseloomustavad sagedased maavärinad, rohkearvulised vulkaanid ja järsud maakoore murrangud.

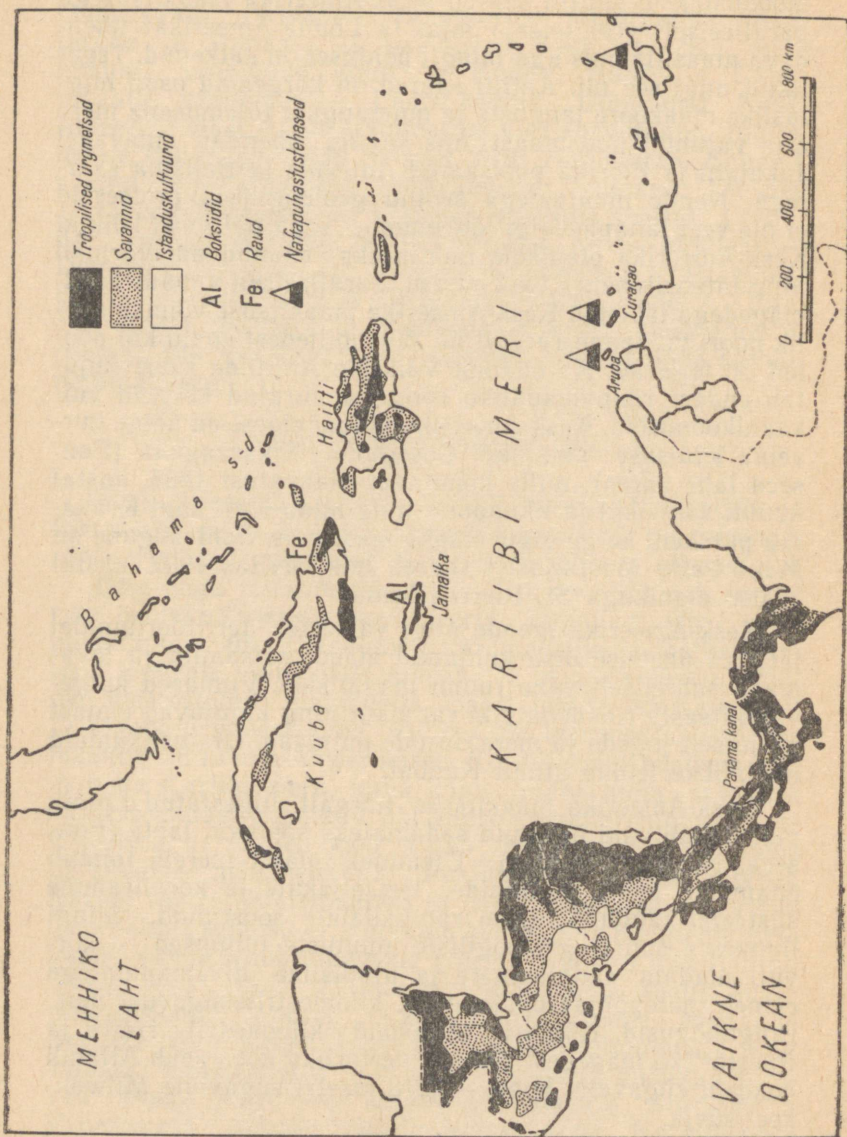
Ilme kogu piirkonnale annavad m ä e s t i k u d. Ameerika põhjakontinendi Kordiljeerid jätkavad siin veidi madalamate, tublisti kulunud kurdmäestikena, katkestatuna tegevate vulkaanide aladega ja maa sisejõudude toimel ülestõstetud platoodega, lõhestatutena murrangutest ja jõgede orgudest, oma kulgu üle kontinentidevahelise maakitsuse Lõuna-Ameerikasse. Kordiljeeride süsteem hõlmab ka Kariibi merd, kuna kogu Lääne-India saarestik kujutab endast tegelikult üht suure kaarena kulgevat Kordiljeeride haru. See kaar algab Kesk-Ameerikast kahe paralleelse mäeahelikuna. Põhjapoolne ahelik siseneb Kariibi merre Guatemaalast ja Briti Honduurasest, võtab merepõhjas selgesti eristatavate künniste ja Kaimanisaarte kaudu suuna Kuuba idaosale (Sierra Maestra mäed) ning ulatub edasi Haiiti põhjaossa. Lõunapoolne ahelik, mida põhjapoolsest lahutab enam kui 7000 meetri sügavune Bartleti nõgu, kulgeb Honduurasest Moskiitomadala ning Jamaika kaudu Haiiti lõunaossa. Mõlemad ahelikud liituvad Puertoriikol ning ühinevad Väikeste Antillide ja Venetsueela rannikumägede kaudu jälle Kordiljeeride peeahelikuga.

Neid ahelikke jälgides tekib üsna kergesti mulje nagu moodustaksid Antilli saared Kesk-Ameerika maakitsusega paralleelselt veel teise Põhja- ja Lõuna-Ameerikat ühendava maasilla, mis aga mingil põhjusel on katkenud. Tegelikult ongi see nii. Antilli saared on kõrgemad osad hiiglaslike maakoore languste ja murrangute tulemusena mere alla vajunud maismaast, mis kunagi ühendas omavahel Jukatani ja Florida poolsaared Antillide ja Bahama saartega. Nende muutustega seotud geoloogilised protsessid ei ole veel tänapäevalgi lõppenud — seda näitavad kõikjal Kesk-Ameerika elanikele nuhtluseks saanud maavärinad ning intensiivne vulkanism. Paralleelselt vanade kurdmägedega läbib Kesk-Ameerika maakitsust võimas ahelik noori vulkaane (arvult üle 80), milledest enam kui pooled on tegevad. Ka enamik Väikeste Antillide saari kujutab endast rannamadaliku rõngaga piiratud kõrgeid vulkaanikoonuseid. Kesk-Ameerika vulkaanidest on kõige kurvema kuulsuse pälvinud Coseguina Nikaraaguas (Fonseca lahe ääres), mille kohutavat plahvatust 1835. aastal kuuldigi Jamaikal ja Ekuadoris ning mida loeti kuni Krakatau purskeni kõige tugevamaks maailmas. Samasugune on Mont Pelée Martinique'i saarel, mis hävitas 1902. aastal 26 000 elanikuga St. Pierre'i linna.

Kesk-Ameerika maade niigi väikestel territooriumidel jätavad üksteise otsa kuhjunud mäed, vulkaanid ja lava-maad suhteliselt vähe ruumi madalikele. Viimased kulgevad kitsaste ribadena piki rannikut ning kujutavad endast peamiselt jõgede ja meretõusude uhtmaid. Ulatuslikumaid madalikke leidub ainult Kuubal.

Kesk-Ameerika maakitsuse nõrgalt liigestatud rannik moodustab vaid üksikuid sadamateks sobivaid lahti (Fonseca, Nicoya, Panama). Üleminek maalt merele toimub enamasti terve laguunide, leetseljakute ja korallrahude süsteemi kaudu. Tihti on rannikualad soostunud. Siingi ilmnevad suurte geoloogiliste muutuste tunnused — kõrvuti madala rannikumere ja ulatuslike liivamadalatega esineb merepõhjas ootamatuid, kilomeetritesügavusi murrangunõgusid. Kõigest sadakond kilomeetrit Haiiti ja Puertoriiko mägedest eemal Puertoriiko nõos asub Atlandi ookeani sügavaim koht — 9218 meetri sügavune Milwaukee' süvik.

Mägedest rannikule laskuvad rohkearvulised lühikesed karestikerikkad jõed on laevasõiduks ebasoodsad, kuid

Kesk-Ameerika looduslikud tingimused

sisaldavad hiiglasuuri hüdroenergiavarusid. Viimastel on Kesk-Ameerikas, kus peaaegu puuduvad kivisüsi ja nafta, erakordselt suur tähtsus.

Kesk-Ameerikas valitseb ühtlaselt palav, troopiline kliima. Temperatuuri järske kõikumisi aastaegade järgi nagu meil, seal peaaegu ei esine. Madalamates piirkondades on keskmine aastatemperatuur 25°C , kui aga termomeeter langeb 20°C , kõneldakse sealsetes maades juba jahedast ilmast. Ainult Kuuba lääneosa satub mõnikord talvel Põhja-Ameerikast tulevate külmade õhumasside nn. *nortes*'te mõju alla, mis võivad Havannas viia temperatuuri $10\text{--}12^{\circ}$ -ni. See on «suur külm», mida iseloomustab Kuuba pealinna tänavatel stiihiliselt tekkiv «vaeste karneval» — üle öö rōskesse ning jahedasse kliimasse sattunud havannalased jooksevad lõdisedes mööda tänavaid, olles selga toppinud kõikvõimalikud vanad hilbud.

Kliimale avaldavad mõju kaks tegurit — mäGINE reljeef ning Atlandilt puhuv kirdepassaat. Mida kõrgemale mägedesse, seda enam väheneb palavus. Seetõttu eristataksegi Kesk-Ameerikas kolme vertikaalset kliimavööndit:

1) *tierra caliente* (palav maa) — merepinnast 800—1000 meetri kõrguseni.

2) *tierra templada* (paras maa) ehk nn. kohvivöönd — ülempiiriga 2000—2500 meetrit ning keskmise aastatemperatuuriga $18\text{--}24^{\circ}$.

3) *tierra fria* (külm maa) — kartuli ja teravilja kasvatamise vöönd, mis asub kõrgemal kui 2500 meetrit, keskmise aastatemperatuuriga $12\text{--}18^{\circ}$.

Põhilise hulga sademeid toob endaga kaasa kirdepassaat. Sademete koguse järgi võib muidugi ühtlases Kesk-Ameerika kliimas eristada kahte perioodi: sademeterohke *verano* (suvi) juunist oktoobrini ning *hivierno* (talv) novembrist aprillini, mil passaadid nõrgenevad ja sademete hulk väheneb. Ka sademete jaotuses mängib peaosa reljeef. Väga rikkalikult ja ühtlaselt ($2500\text{--}6500$ mm aastas) langeb sademeid Antilli saarte tuulepealsetele nõlvadele ja Kariibi mere rannikule. Seevastu saarte tuulealustel nõlvadel, Vaikse ookeani rannikul ja mägedevaheletes siserajoonides on sademete hulk 2—4 korda väiksem ning erinevus *verano* ja *hivierno* vahel väga silmatorkav.

Sügiseti (eriti septembris) võivad Lääne-Indias esineda erakordselt tugevad troopilised keeristormid — hurri-

k a a n i d.¹ Alguse saavad nad Kariibi mere kagusopist ning liiguvad siit hävitust ja surma külvates üle Suurte Antillide edasi Mehhikosse või Ühendriikidesse, kus nad mõnikord jätkavad oma teekonda tornaadodena. Hurrikaanid võivad sageli osutada katastroofiliseks tervetele riikidele. 1930. a. tegi hurrikaan maatasa Dominikaani pealinna Santo Domingo; 1954. a. lõi samalaadne torm täielikult segamini kogu Haiiti majanduse ja eelarve.

Kesk-Ameerika taimkate on äärmiselt rikkalik. Selles piirkonnas (koos Mehhikoga) asub üks maailma kultuurtaimede hälle, kust pärinevad muuhulgas kakao, mais, puuvill, tubakas, kõrvits jt. kultuurtaimed. Kesk-Ameerika maakitsuse teatud aladel leidub veel tänapäevalgi rohkesti endeemikuid — taimi, milliseid pole kuskil mujal maailmas.

Tierra caliente vööndi sademeterohketes piirkondades (Kariibi merepoolsed alad Kesk-Ameerika maakitsusel) kasvavad ülilopsakad troopilised vihmametsad. Inimest, kes nendesse satub, hämmastab taimeliikide tohtu mitmekesisus — mõnekümne ruutmeetri suurusel alal võib kohata kümneid puuliike, mida katavad ja ümbritsevad tuhanded väänkasvud, epifüüdid ja orhideed. Taimekasv on niivõrd tihe ja lopsakas, et metsa all valitseb igavene hämarus, edasiminekuks aga on võimalik ainult mõõgataolise raske noa nn. *machete* abil.

Vihmavaesematel aladel Vaikse ookeani rannikul levivad kuivemad ja hõredamad okkalise alusvõsaga troopilised metsad, mis kuival aastaajal langetavad lehed. Ranniku veelgi kuivemates piirkondades ja eriti siserajoonides (näit. Kuubal) on domineerivaks maastikuvormiks palmi- ja mimoosisavannid — vihmaperioodil rikkaliku rohukasvu, mimooside, kaktuste, okastaimede ja üksikute puuderühmadega, millede hulgast kerkib eriti esile kuubalaste rahvuslik sümbol — majesteetlik kuningpalm.

Mägedes algab teine metsade vöönd. *Tierra templada* piirkonnas koosnevad need puukujulistest hiiglasõnajalgadest, podokarpustest, loorberitest, jamaika pähklist. Kõrgemal asendavad viimaseid tammed, seedrid, küpressid, nulud ja männid. Rannikul kasvavad palmid, soostunud alasid täidavad kohati mangroovsalud.

Lääne-Indias asendavad looduslikku taimkatet juba

---

¹ kariibi indiaanlaste keeles huracan, s. o. keeris.

väga suurel määral istandused, kuid seevastu Kesk-Ameerika maakitsusel hõlmavad metsad ja savannid tähelepanuväärselt laialdasi alasid.

Kesk-Ameerika maakitsuse loomariigis on üle tuhande linnuliigi, palju ahve, närilisi ja kiskjalisi. Suurematest loomadest võib kohata ameerika lõvi — puumat, ameerika tiigrit — jaaguari, sipelgakaru, laiskelajat, tapiiri, hiiglasialikke — iguaane. Jõgedes elutsevad kaimanid ning mererannal kilpkonnad. Saarte fauna on tunduvalt ühekülgsem suuremate imetajate puudumise tõttu.

RAHVASTIK

Kesk-Ameerika maades elab ümmarguselt 31 miljonit inimest (1959. a. andmetel). Rahvastik on seejuures jagunenud ebaühtlaselt: Lääne-India saarestikule, mis hõlmab veidi alla $\frac{1}{3}$ Kesk-Ameerika pindalast, on koondunud ligi $\frac{2}{3}$ kogu elanikkonnast (20 miljonit). Rahvastiku tihedus on siin väga kõrge — eriti Puertoriikol, Jamaikal, Väikestel Antillidel. Kesk-Ameerika maakitsusel seevastu on asustus tunduvalt hõredam, kusjuures elanikkonna enamik eluneb Vaikse ookeani poolsetel mäenõlvadel ja kiltmaadel, idas aga on troopilised metsad ja terved loigud Kariibi mere rannikust peaaegu inimtühjad.

Rõhuv enamus Kesk-Ameerika rahvastikust eluneb maal, mis peegeldab tööstuse nõrka arengut. Ainult paaris-kolmes majanduslikult enamarenenud riigis on linnaelanike osatähtsus märgatavam — Kuubal elab 55%, Puertoriikos ja Salvadoris kummaski 40% elanikest linnades. Suuremateks linnadeks on Havanna (koos eeslinnadega 1,2 miljonit elanikku), Guatemala (360 000 el.), Ciudad Trujillo¹ (300 000 el.), Kingston (250 000 el.), San Juan (225 000 el.) jt.

Kesk-Ameerika rahvastiku rassilises kirevuses ning mitmekesisuses näib nagu peegelduvat kogu sinne piinarikas röövvallutuste ja koloniaalse ekspuaterimise ajalugu.

Lääne-India saarestiku päriselanikud — aruakid ja kariibid — hävisid üsna varsti pärast eurooplaste saabu-

---

¹ Ciudad Trujillo (endise nimega Santo Domingo) rajati 1496. aastal Kolumbuse venna Bartholomeo poolt ning on vanimaks eurooplaste poolt asutatud linnaks Ameerikas.

Tabel 1

Kesk-Ameerika maade pindala, rahva arv, rahvastiku tihedus ja pealinnad

	Pindala km ²	Rahva arv (miljonites) ¹	Elanikke 1 km ² kohta	Pealinn	Pealinna elanike arv
Guatemala	108 900	3,6	33	Guatemala	374 000
Salvador	21 400	2,5	117	San Salvador	204 000
Honduuras	112 100	1,9	16	Tegucigalpa	103 000
Nikaraagua	148 000	1,4	9	Managua	180 000
Kostarika	50 900	1,1	22	San José	130 000
Panama	74 500	1,0	13	Panama	200 000
Kanali tsoon (USA)	1 400	0,05	38	Balboa Heights	4 000
Briti Honduuras	23 000	0,1	4	Belize	27 000
Kuuba	114 500	6,5	57	Havana	1,2 miljonit
Haiti	27 750	3,5	126	Port au Prince	200 000
Dominiikaani vabariik	48 400	2,9	58	Ciudad Trujillo	300 000
Puertiiko (USA)	8 900	2,4	270	San Juan	225 000
Neitsisaared (USA)	344	0,03	70	Charlotte Amalie	1 500
Lääne-India Föderatsioon	21 000	3,1	148	Port of Spain	117 000
sealhulgas — Jamaika	12 200	1,6	140	Kingston	250 000
— Barbados	431	0,2	534	Bridgetown	18 500
— Trinidad ja Tobago	5 300	0,75	136	Port of Spain	117 000
Bahama saared (Br.)	11 400	0,1	9	Nassau	20 000
Guadeloupe jt. saared (Pr.)	1 800	0,24	129	Basse-Terre	12 000
Martinique (Pr.)	1 100	0,25	217	Fort-de-France	61 000
Hollandi Antillid	989	0,2	195	Willemstad	41 000

¹ Andmed enamikus 1959. aasta kohta.

mist: suurem osa neist tapeti sõdades, ülejäänud aga hukusid ebainimlike töötingimuste ja epideemiatega tagajärjel suhkruroo- ja kakaoistandustes. Seetõttu algas siia juba 16. sajandi teisel poolel intensiivne, mitu aastasada kestnud odava ja vastupidava tööjõu — neegerorjade sissevedu Aafrikast. Neegrid ja mulatid moodustavadki tänapäeval Lääne-India elanikkonna enamiku. Arvuliselt teisel kohal on hispaania kolonisaatorite puhastverd järeltulijad — kreoolid, kes domineerivad Kuubal ja Puerториikol.

Kesk-Ameerika maakitsusel, kus tihedad metsad ja mäginine reljeef raskendasid nii vallutusi kui ka istanduste rajamist ning kus eksisteerisid tugevad kohalike indiaanlaste liidud, toimus vallutajate ja võidetute vahel aja jooksul teatavat laadi kompromiss. Elanike põhimassi moodustavad siin hispaanlaste ja indiaanlaste segaverelised järeltulijad — mestiitsid ehk kohapealse nimetusega *ladinos*.¹ Kreoolide osatähtsus on siin väike, ainult Kostaariikas on neil enamus. Indiaanlastest on kõige arvukamalt esindatud vana kultuurrahvas *maiad*, kes moodustavad 60% Guatemaala elanikest (üle 2 miljoni). Ülejäänud Kesk-Ameerika maakitsuse riikides on indiaanlasi vaid 1—10% elanikkonnast: Salvadoris elavad pipilid (Mehhiko atsteekide sugulased), Panamas — tšibtšad, Honduurases ja Nikaraaguas — sumo ja misquito hõimud, maiad, patad, lenkad jt. Kõikjal Kesk-Ameerika maakitsusel leidub neegreid (Panamas isegi 30% elanikest, Nikaraaguas — 20%), kes on uuemal ajal tulnud Lääne-Indiast tööle siinsetesse banaani- ja kohviistandustesse. Kohati on neegrid segunenud Kariibi ranniku indiaanlastega, kusjuures järeltulijaid nimetatakse zambodeks või morenodeks.

Lääne-Indias ja Panamas elab ka märgatav hulk *hiinlasi* ja *japanlasi*. Trinidadi elanikest moodustavad 40% *india* kulid. USA kodanike ja eurooplaste arv Kesk-Ameerikas on väga väike, kuid sellele vaatamata moodustavad nad koos kreoolidega valitseva ladviku, kes kontrollib kõiki majanduse võtmepositsioone. Nii näiteks Guatemaalas on indiaanlased (60% elanikest) peaaegu eranditult istandustes ja metsades palgatööliseks või harivad väikseid maalappe, mestiitsid (38%) kujundavad jõuka-

¹ *ladino* tähendab hispaania keeles «kaval», «võimekas». Kolonisaatorite arvamusel andis need omadused muidu «rumalale» ja «saamatule» indiaanlasele just annus «õilsat» hispaania verd.

mate talupoegade ja väikekodanluse kihi kuna kreoolid ja välismaalased (vähem kui 1%) valdavad kõiki suuremaid istandusi, tööstusettevõtteid, kaubandust ja transporti. Analoogiline on olukord Haiti vabariigis: neegrid (95%) moodustavad seal põllutöölise ja talupoegade kihi, mulatid (4%) esindavad linna väikekodanlust ja haritlaskonda; tegelikeks peremeesteks selles neegrivabariigis on aga 2000 kreooli ja välismaiste kompaniide esindajat.

Laialdaste maavalduste koondumine käputäie suurmaamane kätte on tekitanud eriti Lääne-Indias ja Salvadoris kunstliku ülerahvastuse, mis põhjustab elanikkonna hulgas migratsiooni: Lääne-India maata ja tööta neegrid siirduvad tööd otsima Kesk-Ameerika maakitsusel olevatesse istandustesse; Haitist rändavad suhkruroo lõikuse perioodil tuhanded neegrid hooajatööliseks Kuuba ja Dominikaani suhkrurooistandustesse. Tööd otsides ringi hulkuvat Salvadori elanikku — salvadorenjot — võib kohata kõikidel Kesk-Ameerika maakitsuse teedel, puertoriikolased emigreeruvad massiliselt Ühendriikidesse, kus nad suurtes linnades nagu New York jm. moodustavad kõige vaesema ja armetuna rahvakihi. Jamaikalt, Barbadoselt jt. Briti valdustest suundub lakkamatu vooluna Inglismaale nälja- ja viletsusetondi eest põgenevaid inimesi, kes hulgaliselt sadestuvad Londoni vaesemates eeslinnades.

Kesk-Ameerika maade elutase moodustab järsu kontrasti naabruses asuva USA-ga. Aastane sissetulek ühe inimese kohta on USA-s näiteks 2100 dollarit, Kesk-Ameerikas aga ainult 100 dollarit, töölise palk on keskmiselt 4 korda väiksem. Krooniliseks paheks on tööpuudus, mida teravdab majanduse ühekülgne, koloniaalne iseloom. Nii on Panamas ja Puertoriikol regulaarselt üle 10% töolistest tööta (USA-s 1958. aastal kõige suurema sõjajärgse kriisi ajal vaid 5%). Kuni viimase ajani jäi Kuuba 6,5 miljonist elanikust ligi miljon suurema osa aastast töötuks. Vajavad ju suhkrurooistandused hulgaliselt tööjõudu vaid lõikuseperioodil, mistõttu sajad tuhanded suhkrurooga seotud põllutöölised jäävad ligi kaheksaks kuuks ilma elatusvahenditeta. Lõikushooajal on aga see-eest tööpäeva pikkus 14—16 tundi. Eriti tõsiseks muutub Kesk-Ameerika töölise seisukord siis, kui maailmaturul väheneb nõudmine kohvi, suhkru, banaanide ja teiste siinsete eksportkultuuride järele või kui istandusi tabavad laastavad taimehaigused.

Vaatamata formaalselt kehtivale koolikohustusele on hariduse tase Kesk-Ameerikas äärmiselt madal. Välja arvatud Kostariika, on ülejäänud Kesk-Ameerika maades $\frac{1}{5}$ (Puertoriikol) kuni $\frac{9}{10}$ (Haiitis) üle 10 aasta vanustest elanikest kirjaoskamatud.

Ametlikuks keeleks enamikus Kesk-Ameerika maades on hispaania keel. Inglise asumaadel kõneleb elanikkond inglise, Prantsusmaa asumaadel — prantsuse keelt. Prantsuse keelt, õigemini selle kohalikku murret kõnelakse ka varem Prantsusmaale kuulunud Haiiti vabariigis. Puertoriikol on ametlikult kaks keelt — inglise ja hispaania keel, tegelikuks kõnekeeleks on aga viimane. Guatemala maiad ning Honduurase, Nikaraagua ja Panama indiaanlased kõnelevad osalt hispaania, osalt oma indiaani keeltes. Vanad indiaanlaste keeled kajastuvad ka rohkearvulistes kohanimes: Panamá (kalarikas koht), Kuuba (*Cubagua* — kullaleiukohad), Haiiti (ahiti — mäGINE maa), Jamaika (*chaymaka* — allikaterikas), Guatemala (*quahtematlan* — puuriitade paik), Nikaraagua (*Nicarao* — indiaanlaste juhi nimi) jne.

MAJANDUS

Kesk-Ameerika maad on klassikaliseks näiteks ühekülselt ja puudulikult arenenud koloniaalmajandusest, mis on spetsialiseerunud ühe-kahe põllumajandusliku monokultuuri või mineraaltooraine tootmisele ja väljaveole. Nii moodustavad Salvadoris kohv ja Kuubal suhkur 85% väljaveost; 85% väljaveost langeb Dominikaani vabariigis suhkrule, kohvile ja kakaole, Jamaikas — 70% suhkrule, banaanidele ja boksiidile, Nikaraaguas — 80—90% kohvile, puuvillale ja kullale, Haiitis — 90% kohvile ja sisaa-lile.

Eksportkultuure kasvatatakse peaaegu eranditult suurtes istandustes, Guatemalaas näiteks toodetakse $\frac{4}{5}$ kohvi-ubadest 500 suuremas istanduses, kus töötab 450 000 palgatöölist. Käputäis plantaatoreid ja välismaiseid kompaniisid valdavad siin mitte vähem kui $\frac{3}{4}$ harimiskõlblikust maast. Samal ajal on rõhuv enamus põllumajanduslikust elanikkonnast täiesti ilma maata ja töötab palgalisena istandustes. Masendava kontrasti moodustavad viimastega ka mööda järske mäenõlvu laiaili pillutud väikemajapida-

mised suurusega 0,5—2 ha. 100 väikemajapidamise kohta on Kesk-Ameerikas vaid paar raudatra ning suurem osa talupoegi harib oma maalappi puuadra või lihtsalt kõplaga. Väiketalupojadki on tihedalt seotud istandustega, kus nad käivad hooajatöödel lisateenistust otsimas, kust nad rendivad maad ja on sunnitud võtma laenu.

Suurmaaomandi jagamatu valitsemine ühelt poolt ja miljonite terav maapuudus teiselt poolt moodustab Kesk-Ameerika maade siseelus kõige valusama probleemi. Selle lahendamine — maa õiglase ümberjaotamine agraarreformi kaudu — on iga demokraatliku valitsuse esimeseks ülesandeks.

Välispidiselt vajutab pitseri kogu majandusele USA monopolide ainuvalitsus, kellede jaoks Kesk-Ameerika on odavate mineraaltoorainete, põllumajandussaaduste ja puuviljade baas, ühtlasi turg USA tööstuskaupadele. Ameerika Ühendriigid võtavad endale keskmiselt 70—90% Kesk-Ameerika vabariikide ekspordist ja täidavad oma autode, tekstiiltoodete, toiduainete, närimiskummi ja pepsy-colaga 60—80% viimaste impordist.

Väga iseloomulik on USA mõju rahandusele. Kesk-Ameerika riigid kuuluvad nn. dollaritsooni. See tähendab, et nende rahvuslike rahaühikute väärtus on seostatud USA dollari väärtusega ning kõigub vastavalt dollari kursi muutumisele. Näiteks on Guatemalaal quetzal, Panama balboa, Kuuba ja Dominikaani peso võrdsed dollariga. Hondurase lempira võrdub poole dollariga, Salvadori colon $\frac{2}{5}$ ja Haiiti gourde $\frac{1}{5}$ dollariga jne. Enamikus riikides kehtib seetõttu USA valuuta vaba käive — põhja-ameerika äri- mees või turist võib sooritada kõik oma tehingud dollarites, nägemata mingit vaeva nende vahetamisega kohaliku raha vastu.

Põllumajandus

Kolm põhilist eksportkultuuri valitsevad Kesk-Ameerika põllumajanduses: banaanid ja kohv Kesk-Ameerika maakitsusel ja suhkruroog Lääne-India saarestikul.

B a n a n e tunti Kesk-Ameerikas juba ammu. Nende suured lehed varjasid päikese eest peaaegu iga indiaanlase onni, vilja aga tarvitati ainult keedetult või küpsetatult. Eurooplaste tulekuga levisid siia Aasia ja Aafrika banaanisordid, mis on söömiskõlvulised ka toorel kujul. Sellele

vaatamata ei olnud banaanidel kaubanduslikku tähtsust ning teistesse maadesse neid ei eksporditud.

Olukord muutus järsult 19. sajandi lõpul, mil ettevõtlike ameerika ärimeeste pilk pöördus ootamatult banaanidele. Banaanidel on suuri eeliseid teiste troopiliste puuviljade suhtes — nad on maitsvad, mahlakad, kõrge toitväärtusega viljad, mis valmivad kiiresti ja annavad rikkalikku saaki. Arvestades häid transpordivõimalusi (Kesk-Ameerika läheduses USA-le), ideaalseid looduslikke tingimusi ja odava tööjõu küllust, töötas kõik see kiiret ja rohket kasumit. Banaaniistanduste rajamisega hakkas tegelema peamiselt *United Fruit Company*. Mõõdusid mõned aastad, reklaamiga serveeritud banaanid hakkasid imponerima keskmise jänki maitsmisorganeile, nõudmine nende järele kasvas erakordse kiirusega ning Kesk-Ameerika maakitsuse riigikesed muutusid tõelisteks banaanivabrikuteks.

Tänapäeval on *United Fruit Company* (ja selle kõrval tegutsev *Standard Fruit & Steamship Company*) monopoli-seerinud kogu banaanikasvatuse Kesk-Ameerikas ning omandanud hiiglasuure mõju siinsete maade majandusele ja poliitikale. See «roheline koletis» (nagu *United Fruit Company*'d nimetatakse Kesk-Ameerikas), on polüübina sirutanud oma haarmed kõikjale. *United Fruit*'ile kuuluvad mitte üksnes banaani-, vaid ka kohvi-, kakao-, suhkru- ja palmiistandused, tuhanded hektarid viljakat «reservmaad» ja tohutud metsakontsessioonid; *United Fruit*'il on oma raudteed ja maanteed, ta kontrollib mitmete riikide telefonivõrku, elektrijaamu ja kaubandusettevõtteid; *United Fruit*'i omanduseks on ka erasadamad Honduurases ja Kostariikas, milledest kompanii «suur valge laevastik» veab banaane USA-sse. See on tõeline riik riigis.

United Fruit'i banaaniistandustes töötab kümneid tuhandeid töölisi. Kõrvetavas päikeselõomas või piitsutava troopilise vihmavalingu all, seistes sageli põlvini pehmes soos, ümbritsetuna moskiitode parvedest, töötavad nad kella 6-st hommikul kella 6-ni õhtul. Istandustes, mis paiknevad enamasti ebaterve kliimaga, pooleldi soostunud rannikumadalikel, möllavad malaaria ja kollapalavik. Viletsad onnid ei suuda pakkuda töölisele küllaldast kaitset ei päikese, tuule, vihma ega putukate eest. «Kompanii on alati liialt «vaene» selleks, et ehitada meile koole ja elamuid, kuid tal pole iialgi rahast puudus, et ülal

pidada isiklikku politseid», kõnelevad banaaniistanduste töölised.

Suurimateks banaanitootjateks Kesk-Ameerika maakitsusel on Honduuras, Kostariika ja Panama, mis annavad igaüks olenevalt nõudmisest ja looduslikest tingimustest, 350 000 — 600 000 tonni banaane aastas, kuna Guatemala toodab 150 000 tonni. Lääne-Indias kasvatatakse banaane ekspordiks Dominikaani vabariigis (350—400 tuh. tonni) ja Jamaikal (200 000 tonni). Teistes Kesk-Ameerika maades läheb toodang oma tarbeks.¹

Tavaliselt kultiveeritavad banaanid (*Musa paradisiaca* ja *Musa sapientum*) on varretud (nn. varre moodustavad üksteise ümber käärdunud lehetuped), 10—15 meetri kõrgused ning ligi 6 meetri pikkuste suurte lehtedega taimed. Iga banaanivõsu õitseb ja kannab vilja vaid üks kord ning kuivab seejärel. Viljad valmivad 3—4 kuu jooksul ning moodustavad kuni 50 kg raskused, 300-st banaanist koosnevad kobarad. Küps banaan sisaldab 75% vett, 16% suhkrut, 5,5% tärklisi ja lämmastikuühendeid. Kõrge toiteväärtusega puuviljana tarvitatakse banaane nii toorelt, kuivatatult kui ka konserveeritult, neist tehakse banaanijahu, banaanisiirupit, banaanimarmelaadi, banaaniveini jne. Ekspordiks määratud banaanid võetakse ära enne valmimist ning transporditakse spetsiaalsetes laevades.

Teine tähtsam Kesk-Ameerika kultuur on kohv. Kohvi kasvatamine levis siinsetes maades alles 19. sajandi teisel poolel, mil langes nõudmine seniste eksportkultuuride — indigo, košenilli ja kakao järele. Kohv on looduslike tingimuste suhtes väga nõudlik taim. Kõige sobivamad tingimused on kohvi kasvatamiseks *tierra templada* vöötmes 600—1500 meetri kõrgusel, parajalt sooja kliima, küllaldase sademetehulga ja viljaka vulkaanilise pinna-
segaga aladel.

---

¹ Suurimaks hädaohuks banaanistandustele on epideemiataoline panama taimehaigus, mille vastu tänapäevani pole suudetud leiutada efektiivseid tõrjevahendeid. Viimastel aastakümnetel levis panama haigus massiliselt Kariibi mere rannikul, mille tulemusena hävisid pea-aegu täielikult istandused Nikaraaguas ja langes toodang Guatemalal. Teistes maades kandis *United Fruit Company* oma istandused üle Vaikse ookeani rannikule. Üksnes arvukad mahajäetud ja poollagunenud linnakesed ning soostunud madalikud Kariibi mere ääres osutavad praegu piirkonnale, kus kunagi asus Kesk-Ameerika suurimaid banaanirajoone. See on troostitu näide monokultuurilisest majandusest.

Kohvipõõsad on igirohelised, 4—6 meetri kõrgused taimed, mis hakkavad andma 4—5 aastaselt söödavaid, kirsitaolisi vilju. Igas kohviviljas peitub kaks seemet — kohviuba. Keskmiselt saab ühelt kohvipõõsalt aastas 1 kg kohviube. Peale viljade korjamist puhastatakse kohvioad viljalihast ja sarvkestast, kuivatatakse ja kuumutatakse, mille tulemusena ubades leiduv suhkur karamellistub ja kohvioad omandavad pruunika värvuse. Oad poleeritakse läikivaks ja sorteeritakse suuruse järgi kottidesse.

Toodetava kohvi hulgalt jäävad Kesk-Ameerika väike-riigid küll maha maailma juhtivatest kohvimaadest — Brasiiliast (keskmiselt 1 700 000 tonni aastas) ja Kolumbiast (370 000 tonni), kuid ületavad viimased kvaliteedi osas. Kesk-Ameerika maad, eriti Guatemala, Kostariika ja Haiti, kasvatavad parimaid ja aromaatsmaid kohvisorte maailmas, millised võistlevad edukalt araabia kohviga. Toodangult jagavad Guatemala ja Salvador maailma ulatuses 5.—6. kohta (kumbki keskmiselt 78 000 tonni aastas), neile järgnevad Kostariika, Kuuba ja Haiti (40—45 tuh. tonni), Dominikaani vabariik (36 000 tonni), Nikaraagua (22 000 tonni) jt.

Kohv on Kesk-Ameerikas kõrvale tõrjunud senise tähtsama kultuuri — k a k a o. Selles osas on toimunud huvitav vahetus: Aafrikast pärinevast kohvist toodetakse tänapäeval $\frac{4}{5}$ Ladina-Ameerikas; samal ajal Ameerika põline kultuur kakao on «emigreerinud» Lääne-Aafrikasse, kus asuvad suurimad kakaoototjad (Gaana, Nigeeria, Elevandiluurannik). Tõsi küll, veel praegugi kasvatatakse Kesk-Ameerika riikides vähesel määral kakaod, kuid oluline tähtsus on sellele kultuurile jäänud vaid Dominikaani vabariigis (44 000 tonni — 2. koht Ameerikas).

Kõikidel Kariibi mere saartel laiuvad kilomeetrite ulatuses tiheda suhkrurooga täidetud väljad. Suhkruroog — see on Lääne-India majanduse alus, selle piirkonna maad aga moodustavad suurima suhkrutootmise rajooni maailmas. Esikohal asub vaieldamatult Kuuba, mis kannab õigusega «maailma suhkrutoosi» nimetust ning annab viimastel aastatel keskmiselt 4—6 miljonit tonni toorsuhkrut. Kuubale järgnevad Puertoriiko ja Dominikaani vabariik kumbki 1 miljoni tonniga, Lääne-India Föderatsioon 700 000 tonniga jt.

Suhkruroog (*Saccharum officinarum*) toodi juba esimestel aastakümnetel pärast Kolumbuse avastusreise

Kesk-Ameerikasse, kus ta leidis eest erakordselt soodsad arengutingimused — sademeterohke, ühtlaselt palava ja päikesepaistelise kliima ning viljaka pinnase. Suhkruroog kasvab 4—6 meetri kõrguseks suurte lehtedega taimeks. Lehtedes päikesekiirte toimel (fotosünteesi kaudu) tekkiv sahharoos koguneb aegamööda varresse, mille rakuvedelik sisaldab keskmiselt 16—18% ja isegi kuni 25% suhkrut. Istikutega paljundatava suhkruroo valmimine kestab 8—10 kuud. Seejärel varred lõigatakse, puhastatakse suurte nugadega lehtedest ja saadetakse suhkruvabrikutesse, kus neist pressitakse välja suhkrut sisaldav mahl. Lehti ja pressitud varsi tarvitatakse loomatoiduks.

Põhiline hulk suhkruroost toodetakse suurtes komplekssetes ettevõtetes — t s e n t r a a l i d e s. Tsentraal koosneb vabrikust suhkruroo esialgseks töötlemiseks ja seda toorainega varustavatest istandustest, mis kasutavad tuhandeid palgatöölisi. Tsentraalidega on tihedalt seotud ka suhkruroo väiketootjad — koloonid, kes valdavad isiklikku või renditud maatükki. Tavaliselt sõlmib koloon tsentraaliga lepingu, mille põhjal ta saab tsentraalilt avanssi tootmiskulude katteks, kohustudes omalt poolt kasvatama kindla hulga suhkruroogu ja müüma selle tsentraalile viimase poolt kehtestatud hindadega.

Kuubalt ja teistelt Lääne-India saartelt väljaveetav suhkur ei sarnane oma inetu pruunikas-kollase värvuse tõttu põrmugi meile nii tuttavatele sinakasvalgetele suhkrukristallidele. See on toorsuhkur — poolfabrikaat, mis peale suhkru sisaldab veel mitmesuguseid kõrvalaineid. Suhkru rafineerimisega tegelev tööstus ei ole Lääne-Indias küllaldaselt arenenud. Kuuba näiteks töötleb vaid $\frac{1}{5}$ saarel toodetavast suhkruroost valmisrafinaadiks, teised maad veelgi vähem. Suhkrumajanduses domineerib väliskapital, millele on kasulikum viia suhkru töötlemine lõpule väljaspool Kesk-Ameerikat. Dominikaani vabariigi 16 suurest tsentraalist kuulub näiteks 9 USA kompaniidele, neist 2 tsentraali annavad üksi $\frac{4}{5}$ vabariigi suhkrutoodangust. Kuubal langes 40% toodetavast suhkruroost puhtalt USA kapitalile kuuluvate kompaniide arvele, kõnelemata segaettevõtetest.¹

---

¹ Nüüd on USA suhkrukompaniid Kuubal F. Castro valitsuse otsusega natsionaliseeritud ja kuulutatud Kuuba rahva omandiks. Selle õiglase sammuga rahulolematud ameeriklased otsustasid kättemaksuks

Suur hulk suhkruroo mahla töödeldakse siirupiks, millest tehakse piiritust ja kanget alkohoolset jooki — r u m m i. Viimast valmistatakse kõikjal, kus kasvab suhkruroog, kuid eriti kuulus on Jamaikal, Kuubal, Guadeloupe'il ja Martinique'l toodetud rumm.

Suurtel Antillidel on küllalt tähtsa koha omandanud t u b a k a k a s v a t u s, millega tegelesid juba indiaanlased. Tubakat toodavad Kuuba (52 000 tonni), Dominikaani vabariik (21 000 tonni), Puertoriiko (12 000 tonni) jt. maad. Lääne-India mullastiku- ja kliimatingimused annavad siinsele tubakale erilise, väga kõrgelt hinnatud aroomi. Parimaid tubakasorte kasvatatakse Kuuba lääneprovintsis Pinar del Rios, millest valmistatud nn. havanna sigarid (umbes 400 miljonit tükki aastas) on tuntud üle kogu maailma.

Tehnilistest kultuuridest kasvatatakse Kesk-Ameerikas veel p u u v i l l a (Nikaraagua, Salvador, Guatemala) ning kiudaineid — s i s a a l i (agaavi lehekiududest) ja a b a k a t (tekstiilbanaani lehekiududest). Viimastest valmistatakse väga vastupidavat, vees mittepehmenevat manillaköit, nõöri, kohvi- ja suhkrukotte, võrke, vaipu, matte, jämedat riidet, pakkimispaberit jne. Abakat kasvatatakse peamiselt Kesk-Ameerika maakitsusel, sisaali — Haiitil (33 000 tonni) ja Kuubal (15 000 tonni). Kesk-Ameerika naabruses Jukatani poolsaarel Mehhikos — asub maailma peamine sisaalikasvatuse rajoon.¹

Tavalise inimese olemasolu sõltub Kesk-Ameerikas väga suurel määral ühest ainsast kultuurist — m a i s i s t, mis hõlmab eriti Kesk-Ameerika maakitsusel kuni poole külvipinnast. Kuigi mais oma kõrge toiteväärtusega ja saagikusega (madalamatel aladel annab mais 2—3 lõikust aastas) kindlustab äraelamise, põhjustab kauaaegne ja ühekülgne maisiga toitumine tihti ka negatiivseid nähteid — PP-vitamiini kroonilise puuduse organismis ehk nn. pel-lagra. Viimasega kaasnevad tugevad nahalööved (*pelle agra* — itaalia keeles kare nahk), üldine nõrkus ja kõhnu-

---

vähendada Kuubalt ostetava suhkru kvooti, lootes sel teel demokraatlikku Kuuba valitsust majanduslikesse raskustesse suruda. Kuuba toetuseks astusid välja aga Nõukogude Liit ja Hiina Rahvavabariik, kes teatasid, et nad on nõus ostma Kuuba suhkrutoodangu ülejäägid. — *Toim.*

¹ Sõna sisaal tuleneb Sisali linnakese nimetusest Jukatani poolsaarel.

mine, sooltekatarrid, selgrooüdi haigestumine ja neurasteenilised nähtused. Juba esimesed hispaanlased, kellel tuli Ameerikas toituda alguses ainult maisist, said omal nahal tunda neid sümptome. Pellagra levis nende hulgas niivõrd massiliselt, et seda hakati Euroopas nimetama «kolumbuse haiguseks». Tänapäeval kannatavad pellagra all just vaesemad kihid, kellel puudub võimalus oma toitu mitmekesistada.

Maisi kõrval kasvatatakse toidukultuuridest veel riisi (peamiselt Lääne-Indias), ube, kartuleid, kõrvitsaid ja mitmesuguseid juurvilju. Kuna suured istandused on huvitatud eeskätt eksportkultuuride tootmisest, pööratakse toidukultuuridele vähe tähelepanu. Neid kasvatatakse peamiselt väikemajandeis, halvematel ja väikese viljakusega maadel, mis paiknevad kõrgetel mäenõlvadel. Seetõttu on peaaegu kõik Kesk-Ameerika maad sunnitud toiduaineid sisse vedama ehkki kohapeal eksisteerivad ideaalsed tingimused nende tootmise suurendamiseks.

Igapäevasteks roogadeks keskameeriklase laual on tortillad — õhukesed maisikaraskid, atol — paks maisipuder, frijoles — pudruks keedetud vürtsitatud oad; joogiks — kohv. Niisugused produktid nagu liha, rasv, piim, või, munad ja nisujahu jäävad üheksale inimesele kümnest kättesaamatuks luksuseks. Vaid mõned korrad aastas — suurte pidude ajal — täitub ka lihtsa indiaanlase, neegri või mestiitsi keedupott lihaga. Selle võimaluse saabumist hakatakse pikisilmi ootama juba paar kuud varem.

Liha- ja piimasaaduste kallidus on seletatav ka karjanduse puuduliku arenguga. Kesk-Ameerika maades on rohkesti kariloomi — veiseid, sigu, lambaid, kitsi. Enamikus kuuluvad need aga suurmaaomanikele ning hulguvad suurte karjadena, poolmetsistunult ja peaaegu ilma järelevalveta mööda savanne. Sageli kasutatakse veiseid tööloomadena. Lehmade osa karjades on väike ja nende piimaand madal. Kostariikas näiteks annab kõigest 15% lehmadest piima. Teataval määral on piimakarjandus arenenud üksnes Panamas (toodang läheb Kanali tsooni varustamiseks) ja Kuubal. Peamisteks karjasaadusteks on nahad, vill ja võrdlemisi madalakvaliteediline liha. Viimastel aastatel on hakatud karjanduse arengule ja produktiivsusele küll suuremat rõhku panema, on tekkinud rida eeskujulikke karjafarme, kuid üldist taset pole suudetud veel oluliselt parandada.

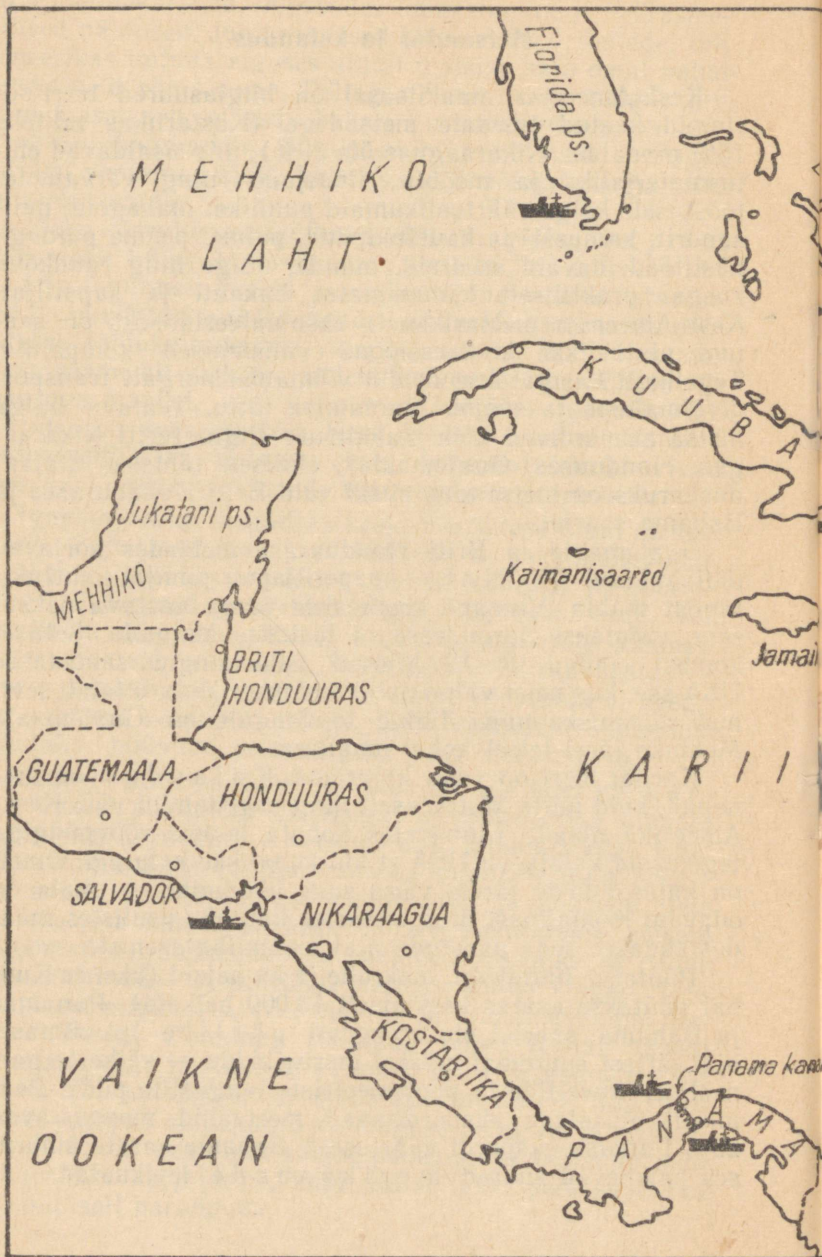
Metsandus ja kalandus

Kesk-Ameerika maakitsusel on hiiglasuured territooriumid kaetud tihedate metsadega (Kostariikas näiteks 75% pindalast, Nikaraaguas üle 50%), mis sisaldavad ehitusmaterjaliks ja mööbli-, iluasjade- ning värvainetööstusele kõige väärtuslikumaid puuliike: mahagoni, palisandrit, kampeši- ja kautšukipuud, palme, pehme puiduga hästitöödeldavaid seedreid, mände, nulge ning raudköva koega, praktiliselt kõdunematut bakauti ja sapotiljat. Kesk-Ameerika metsarikkuste ekspluateerimiseks on saanud ulatuslikke kontsessioone välismaised kompaniid. Tegelikult kasutatakse neidki võimalusi nõrgalt transpordivõimaluste ja tööjõu puudumise tõttu. Teatava hulga metsa ekspordivad kõik maakitsuse riigid (eriti Nikaraagua, Honduuras, Guatemala), eluliselt tähtsaks majandusharuks on metsandus siiski vaid Briti Honduurases ja Bahama saartel.

Guatemala ja Briti Honduurase metsades korjavad indiaanlased tšiklet — sapotiljapuu piimjat kautšukitaolist mahla. Viimane keedetakse veega vastava paksuse, valatakse vormidesse ja lastakse hanguda. Sellisel kombel saadud 10—12 kilosed tšiklekangid saadetakse USA-sse, kus neist valmistatakse Ameerikas nii laialt levinud närimiskummit. Tšikle toodangult on Guatemala Mehhiko järel teisel kohal maailmas.

Kariibi meri on väga kalarikas. Kalandus on arenenud, kuid mitte küllaldaselt ning sagedamini võib Kesk-Ameerika maade rannavetes kohata hoopis röövpüügiga tegelevaid kalalaevu USA-st kui kohalikke kalureid. Ometi on kalasaaduste järele väga suur nõudmine — kala on odavam loomaliha ning siinsetes katoliku-usulistest maades süüakse seda paastude ajal loomaliha asemel.

Püütakse tuunikalu, makrelle ja ka haisid (üksnes Kuubal püütakse aastas keskmiselt 13 000 haikala). Panamas ja Bahama saartel on arenenud pärlite ja viimasel ajal järjest suuremal määral merivähkide — väikeste garneelide, krevettide ja poolemeetrise langustite püük. Peamiselt elusatena eksporditavad merivähid moodustavad 25% Panama ekspordi väärtusest. Bahama saarte ümbruses paiknevad suured merikäsna de levikualad.

MEHHIKO
LAHT.

Florida ps.

Jukatani ps.

MEHHIKO

BRITI
HONDUURAS

Kaimanisaared

Jamai

GUATEMAALA

HONDUURAS

KARI

SALVADOR

NIKARAAGUA

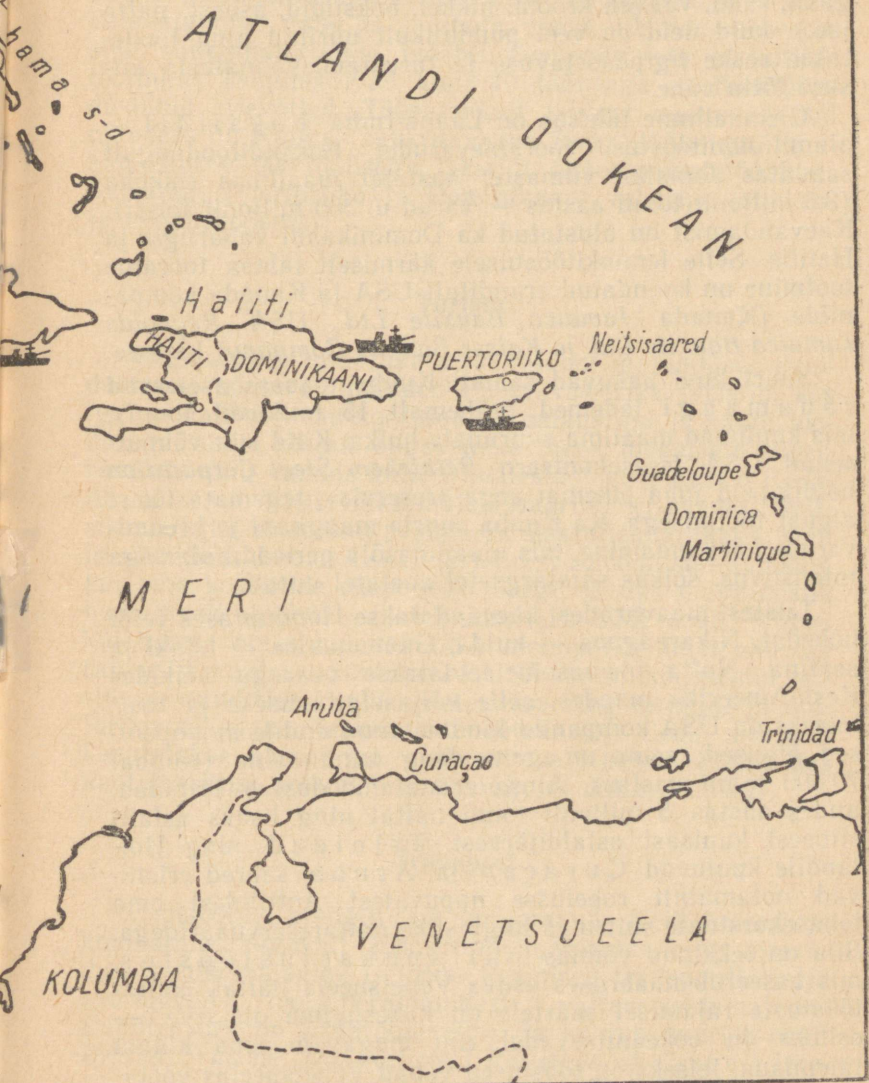
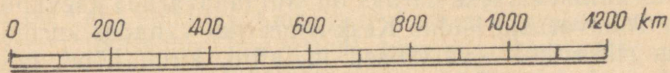
VAIKNE

OOKEAN

KOSTARIIKA

Panama kanal

PANAMA

ka poliitiline kaart

Tööstus

Märkimisväärseks haruks on siin maavarade kaevandamine. Maavarasid leidub Kesk-Ameerika vanades kurdmägedes rikkalikult (värvilised metallid, kuld, hõbe, mangaan, raud, väävel, kroom, nikkel, boksiidid, asbest, nafta jne.), kuid neid on veel puudulikult uuritud ning toodetakse raske ligipääsetavuse ja turustamisvõimaluste kitsuse tõttu vähe.

Ülemaailmne tähtsus on Lääne-India boksiidil — alumiiniumitööstuse toorainevarudel. Boksiiditoodangult saavutas Jamaika viimastel aastatel maailmas esikoha (3,6 miljonit tonni aastas — varud u. 350 miljonit tonni). Kaevandamist on alustatud ka Dominikaani vabariigis ja Haiitis. Selle lennukitööstusele äärmiselt tähtsa tooraine tootmine on koondatud eranditult USA ja Kanada kompaniide (Kanada *Jamaica Bauxite Ltd.*, USA *Reynolds Jamaica Bauxite Ltd.* ja *Kaiser Bauxite Company*) kätte.

Suurt huvi pakuvad samuti Kuuba idaosas asetsevad r a u a m a a g i lademed (vähemalt 15 miljardit tonni), mis kuuluvad maailma suurimate hulka. Kuid siin võimutsenud USA terasekontsern *Bethlehem Steel Corporation* hoidis neid juba pikemat aega «reservis», tegemata tõsiselt algust tootmisega. Ka Kuuba suurte mangaani ja kroomivarude kaevandamine, mis maailmasõja perioodil oli väga intensiivne, soikus sõjajärgsetel aastatel uuesti.

Teistest maavaradest kaevandatakse Honduurases veidi hõbedat, Nikaraaguas — kulda, Guatemalaas — tsinki ja seatina. Nafta olemasolu eeldatakse peaaegu kõikides Kesk-Ameerika maades, selle väljaselgitamiseks ja tootmiseks on USA kompaniid kindlustanud endile monopoolsed õigused; senini on aga toodang minimaalne (Kuubal 70 000 tonni aastas). Ainsa erandi moodustab Trinidad, andes aastas 5 miljonit tonni naftat ning lisaks asfalti siinsest kuulsast asfaldijärvest. Trinidad ning Hollandile kuuluvad Curaçao ja Aruba saared eristuvad ootamatult rohelsesse uppuvatest Antillidest oma tehasekorstnate suitsu ja hiiglaslike naftareservuaaridega. Siia on tekkinud võimas nafta puhastustööstus, mis baseerub naabruses asuva Venetsueela naftal. Naftatööstuste rajamisel saartele on kahesugune otstarve — esiteks on ookeanilaevadel siin mugavam oma kütust täiendada, teiseks on tööstused vabad Venetsueelas võeta-

vatest maksudest ning kaitstud sealsete revolutsiooniliste ootamatuste eest.

Kesk-Ameerika maades puudub rasketööstus. Arenenud on vaid kohalike toorainete ümbertöötamine (suhkru ja kohvi töötlemise ettevõtted) ning elanikkonna igapäevaseid vajadusi teenindav tööstus — toiduainete ja jookide valmistamine, naha ja jalatsite, seebi, tikkude, paberoside, ehitusmaterjalide, mööbli, tsemendi, köie ja kottide tootmine. Domineerivad kuni 10 töölisega poolkäsitöenduslikud ettevõtted. Tööstuslikult teistest enamarenenud maadeks on Kuuba (suhkrutööstus 70 000 töölisega, tubakatööstus 45 000 töölisega, tekstiili- ja toiduainetetööstus), Salvador, Puertoriiko ja Dominikaani vabariik (suhkru- ja tekstiilitööstus).

Turism

Väga olulise tuluallika selle rajooni majanduses moodustavad kümned tuhanded Põhja-Ameerika turistid, kes igal aastal tulvavad kordumatult omapärase ja kauni loodusega, sooja kliima, sügavsinise mere, ideaalsete supelrandade ning vanade kultuurimälestustega täidetud Kesk-Ameerikasse. Eriti väiksematele saartele (Bahama, Neitsisaared jt.) on turism peamiseks sissetulekuallikaks, kuid isegi näiteks Jamaika saab turistidelt rohkem sissetulekuid kui oma boksiitide ekspordist. Seegi on üks majanduslik hoob Kesk-Ameerika vaos hoidmiseks USA poolt. Niipea kui mõnes maas luuakse USA monopolide huvi ohustav rahvuslik valitsus, kuulutavad USA turismikompaniid reisimise antud riigis «elukardetavaks» ning turistide ja dollaritevool sinna lakkab momentaanselt. Seda meetodit kasutatakse käesoleval ajal näiteks Kuuba suhtes, kes kaotab taolise boikoti läbi 40 miljonit dollarit aastas.

Transport

Transpordi arengut on mõjutanud Kesk-Ameerikas kompaktne, sügavalt lõhestatud mägismaa ning majanduse poolkoloniaalne iseloom. Peamised transpordiarterid suunduvad toorainerajoonidest väljaveosadamatesse. Raudteevõrk on kitsarööpmeline ja kuulub suurelt osalt *United Fruit*'ile, *International Railways of Central Ame-*

rica'le jt. USA kompaniidele. Veerev koosseis on vananenud ja veotariifid erakordselt kõrged. Kohvilaadungi transport Guatemala mägismaalt 200 kilomeetri kaugusele Puerto Barriose sadamasse mööda *International Railways of Central America* kompanii raudteed maksab näiteks enam kui selle kohvi vedu üle ookeani Euroopasse. Kesk-Ameerika suurimaks maanteeks on hiljuti valminud rahvusvaheline automagistraal «Carretera Interamericana», mis läbib maakitsuse riigid ning loob otseühenduse Põhja- ja Lõuna-Ameerika vahel.

Erakordne tähtsus Ameerika ja kogu maailma transpordile on 1914. aastal avatud Panama kanalil, mis võimaldab vältida pikka mereteed ümber Lõuna-Ameerika. Kanal on 65,2 kilomeetrit pikk, minimaalse laiusega 91,5 meetrit ja varustatud 6 lüüsiga. Laev jõuab Atlandi ookeanist Vaiksesse ookeani või vastupidi 7—9 tunniga (lähimisrekord on umbes 4 tundi). Kanali maksimaalne läbilaskevõime ööpäevas on 48 laeva, aastas umbes 17 000. Viimastel aastatel kasutab Panama kanalit aastas umbkaudu 10 000 laeva kogutonnaažiga 50 miljonit tonni (1958. a.).

Suurimat majanduslikku efekti annab kanal siiski Ameerika Ühendriikidele — iga teine Panama kanalit läbiv laev kannab USA laadungit. Tänu Panama kanalile on merete USA ida- ja lääneranniku vahel vaid 2,5 korda pikem raudteest, aga on viimasest tunduvalt odavam. Kanali tõttu lühenes märgatavalt ühenduse pidamine USA ida- ja lõunarajoonide ning Havai saarte, Jaapani, Kaug-Ida ja Austraalia vahel ning New York ja Washington osutusid nendele maadele lähemal asuvateks kui Euroopa pealinnad. See tõstis tunduvalt USA konkurentsi võimet Kaug-Idas.

Ka strateegiliselt on Panama kanali tähtsus Ameerika Ühendriikidele suur, andes võimaluse paisata sõjalaevastikku kiiresti ühest ookeanist teise, mis on oluline nii USA julgeolekule kui ka Ladina-Ameerika ja Aasia maade vaoshoidmiseks. Eriti selgesti tuli kanali sõjaline tähtsus esile Teise maailmasõja ja Korea konflikti aastatel.

USA valitsus sundis omal ajal Panamat loovutama Ameerika Ühendriikidele määramatuks ajaks 1432 km² suuruse kanalit ümbritseva maa-ala, mis muudeti võimaks sõjaliseks tugipunktiks ja kütteainebaasiks. Panama kanali kaitse ettekäändel rajas USA tiheda baaside võrgu

kogu Kariibi mere piirkonnas ning Kesk-Ameerika maakitsuse maades. Teiselt poolt on Panama kanal ise tähtsaks tugipunktiks Põhja-Ameerika imperialismile Kesk-Ameerika üle majandusliku ja poliitilise kontrolli teostamisel.

USA saab suuri kasumeid Panama kanali eksploateerimisest — kanalit läbiva laeva igalt brutoregistertonnilt võetav lõiv on 90 senti. Nendest kümnetest miljonitest dollaritest, mida kanal sisse toob, sai Panama 1955. aastani kerjusliku raasukese — 250 000 dollarit; uue lepingu kohaselt suurenes Panama osa 1,9 miljoni dollarini aastas, millest aga miljon dollarit läheb otsekohe USA-le laenuprotsentide tasumiseks. Panama valitsus nõuab põhjendatult oma suveräänsete õiguste tunnustamist kanali üle.

Kesk-Ameerika maadel puudub peaaegu oma laevastik. Üllatava erandi moodustab Panama, kes kaubalaevastiku suuruselt (4 miljonit tonni) asub 5. kohal maailmas. Tegelikult ei kuulu laevad muidugi Panamale. Panama (nagu Libeeria) on niinimetatud «mugavusriik», mille nimele suurriikide laevanduskompaniid registreerivad oma laevu, kuna maksud on siin väikesed, tööseadusandlus ja ametiühingud nõrgalt arenenud. Viimane asjaolu lubab Panama lipu all sõitvatel laevadel takistamatult eksploateerida meremehi. Praegu on sellise nähtuse vastu kogu maailmas arenemas laiaulatuslik protestiliikumine, mis väljendub meremeeste ametiühingute boikotis ja paljude maade sadamatöölise keeldumises teenindada mugavusriikide — sealhulgas ka Panama — laevu.

AJALUGU JA POLIITILINE KORD

Pärast Kolumbuse avastusreise (1492—1502) langesid kõik Kesk-Ameerika maad Hispaania ülemvõimu alla. Kuid hispaanlaste ainuvalitsus ei kestnud kaua. Kasutades feodaalse Hispaania nõrgenemist, alustasid noored kapitalistlikud riigid — Inglismaa, Holland ja Prantsusmaa — peatselt ägedat võitlust Kesk-Ameerika ümberjaotamise pärast. 17. sajandil toimus see võitlus suurelt osalt inglise, hollandi ja prantsuse piraatide — flibustjerride — tegevuse näol, kes, saades oma valitsustelt mitteametlikku toetust, asutasid Haiiti lääneosas omapärase mereröövlike vabariigi ning teostasid siit laastavaid rööv-

retki Hispaania valdustesse. Inglismaa haaras 17. sajandil Jamaika, osa Hondurasest ja Väikestest Antillidest; Prantsusmaa sai Martinique'i, Guadeloupe'i ja Lääne-Haiiti; Holland — Curaçao, Aruba jt. saared; Taani — Neitsisaared.¹ Peale selle kui inglased vallutasid veel 18. saj. alguses Bahama saared ja 1797. aastal Trinidad, jäid Hispaaniale Lääne-Indias vaid Kuuba ja Puertoriiko.

18. ja 19. sajandi vahetusel — seoses Prantsuse revolutsiooni ja Hispaania okupeerimisega Napoleoni poolt — veeres üle kogu Ladina-Ameerika võimas vabadusliikumise laine. 1790. aastal puhkes Haiiti lääneosas neegerorjade ülestõus legendaarse kangelase Toussaint Louverture'i juhtimisel, mis lõppes 1804. aastal Haiiti vabariigi — esimese väliselt sõltumatu Kesk-Ameerika maa — välja kuulutamisega. Haiiti neegrid ja mulatid kaitsesid ennast salgavalt oma kodusaare vabadust võitluses Napoleon Bonaparte'i armee ning inglise ja hispaania kolonisaatorite interventsioonikatsete vastu. Hispaania Ameerika asumaade iseseisvussõja (1810—1826) käigus tekkis 1821. aastal ka Kesk-Ameerika maakitsusel viis sõltumatut vabariiki — Guatemala, Salvador, Honduras, Nikaragua ja Kostariika. 1823. aastal moodustasid need viis riiki Kesk-Ameerika Vabariikide Föderatsiooni. Viimane aga lagunes 1839. aastal ning seda pole suudetud, arvukatest katsetest hoolimata, seni ajani taastada. 1844. aastal moodustas Haiiti saare idaosa elanikkond, kes Toussaint Louverture'i ülestõusuni oli kuulunud Hispaania alla, iseseisva Dominikaani vabariigi, mis eraldus prantsuse kõnekeelega Haiiti Vabariigist.

19. sajandi teisel poolel hakkab Kesk-Ameerika maade vastu ikka suuremat huvi tundma USA imperialism. Ameerika Ühendriikide mõju kasvu Kesk-Ameerikas soodustas noorte vabariikide äärmiselt ebastabiilne siseolukord, mida iseloomustasid lakkamatud kodusõjad, võimuharamisüritused ja terav võitlus kahe traditsioonilise partei — konservatiivide (separatismi pooldavad suurmaamõnikud) ja liberaalide (Kesk-Ameerika riikide koostööst huvitatud kodanlus) vahel.

1898. aastal provotseeris USA sõja Hispaaniaga ja anastas Puertoriiko. Kuuba sai küll formaalselt iseseisvaks, kuid USA-le jäi relvastatud vahelesegamise ning

---

¹ Taani müüs need 1917. a. USA-le.

sõjaliste baaside rajamise õigus. Ameerika Ühendriikide imperialistlikke eesmärke hakkas eriti järjekindlalt ellu viima president Theodore Roosevelt, kes 1903. aastal kuulutas Ladina-Ameerika maade suhtes välja kurikuulsa «suure kaika» — avaliku ja jõhkra sõjalise vahelesegamise poliitika. Kuna Kesk-Ameerika oli USA-le kõige lähemal ning omas viimase plaanides erilist tähtsust (ainult täieliku kontrolli puhul Kesk-Ameerika suhtes oli USA-l võimalik jätkata oma ekspansiooni Lõuna-Ameerikasse, kindlustada ainuvalitsus rahvusvaheliste kaubateede — Kariibi mere ja Panama kanali üle), said selle piirkonna maad kõige sagedamini tunda oma põhjanaabri «suurt kaigast». Piisab sellest, kui öelda, et pole olemas ainustki «suveräänset» riiki Kesk-Ameerikas, mida poleks tallanud viimase kuuekümne aasta jooksul USA sõduri jalg. 1903. aastal eraldati näiteks USA poolt organiseeritud mässu tulemusena Panama maakitsus Kolumbiast. Tekkis uus — spetsiaalselt Panama kanali jaoks loodud riik. 1914. aastal nõudsid Ameerika Ühendriikide monopolid endile kontrolli Haiiti maksude ja rahanduse üle. Seoses selle häbematu pretensiooni tagasilükkamisega saabusid Port au Prince'i reidile USA sõjalaevad. Päise päeva ajal marssisid Ameerika madrused rahvuspanga ette, laadisid viimase keldritest välja riigi kullatagavara ning toimetasid selle laevadele. Seejärel langes Haiiti 19 aastaks USA sõjalise okupatsiooni alla. 1916. aastal juhtus sama Dominikaani vabariigiga — USA sõjalaevade ohvitserid vallandasid kaheksaks aastaks valitsuse ning jagasid omavahel ministrite portfelleid. Kuubal kestis USA sõjaline diktatuur 1899.—1902., 1906.—1909., 1912. ja 1917.—1922. aastatel.

Käesoleva sajandi kolmekümnendatel aastatel hakkas USA suhtes kibestunud Ladina-Ameerika maades kardetavalt kasvama fašistliku Saksamaa ja Jaapani mõju. Osalt seetõttu kuulutas Ameerika Ühendriikide president Franklin Delano Roosevelt 1933. aastal senise agressiivse poliitika lõppenuks, kutsus ära okupatsiooniväed Haiitist jt. maadest ning teatas, et nüüdsest peale esineb USA Ladina-Ameerika maade suhtes ainult «hea» ja «omakasupüüdmatu» naabrina. See uus «heanaabri» poliitika ei tähendanud muidugi USA imperialismi eesmärkide muutumist, vaid ainult nende teostamist enam paindlikumate ja maskeeritumate meetoditega. Nagu näita-

sid kas või Guatemala sündmused 1954. aastal, hoiab ka «hea naaber» oma kaigast kogu aeg käeulatuses. Et selle käikulaskmine järjest raskemaks muutub ei sõltu mitte USA-st, vaid sotsialismi ja demokraatia jõudude otsustavast tugevnenemisest ning imperialistliku koloniaalsüsteemi lõplikust lagunemisest kogu maailmas. Tänapäeval võib selles eriti veenduda Kuuba sündmuste valgusel. Kuna Nõukogude Liit on teatanud, et ta ei luba kellelgi Kuubale kallale tungida, siis ei julge ka Ühendriigid Kuuba siseasjadesse avalikult vahele segada.

Riiklik kord

Kesk-Ameerika vabariikide poliitilises struktuuris võib selgesti märgata tugevaid USA mõjutusi. Riigi eesotsas seisab rahva poolt valitav, ulatuslike võimupiiridega president, kes ühendab endas nii esinduslikud kui ka täidesaatvad funktsioonid.¹ President juhib ministrite kabineti tegevust, mille koosseisu ta määrab oma äranägemise järgi, on relvastatud jõudude ülemjuhataja, nimetab provintside kubernerid, sõlmib rahvusvahelisi lepinguid, kinnitab parlamendis vastuvõetud seaduseelnõud jne. Presidendi ametiaja pikkus on Guatemaalas, Salvadoris, Honduurases, Nikaraaguas ja Haiitis — 6 aastat; Kostaariikas, Panamas ja Kuubal — 4 aastat ning Dominikaani vabariigis — 5 aastat. Enamiku Kesk-Ameerika maade konstitutsioonidesse on sisse viidud nõue, et ametiaja lõpetanud president tohib uuesti sellele kohale kandideerida alles peale mitmete aastate möödumist. See on ettevaatusabinõu diktatuuri kehtestamise katsete vastu. Praktikäs pole nimetatud nõue siiski suutnud teha tõsiseid takistusi diktaatoritele, kelledele konstitutsiooni muutmine oli suletõmbe küsimus või kes vajaduse korral asetasiid presidendi kohale oma käsilase või sugulase, jäädes ise riigi faktiliseks peremeheks. Nii näiteks kestis kindral Ubico verine diktatuur Guatemaalas 1931.—1944. aastani, Dominikaani vabariigi eesotsas on 1930. aastast alates vennad Trujillod, Nikaraaguas võimutseb 1936. aastast Somozade perekond, endise seersandi Batista raudne ja halastamatu figuur kummitas Kuuba poliitilises elus veerand sajandit (1933—1959) jne.

¹ Ainsa erandi Kesk-Ameerikas moodustab Kuuba, kus presidendi kõrval eksisteerib ka peaminister.

Seadusandlikeks organiteks on Kesk-Ameerikas nagu Ühendriikideski kongress või rahvuskogu, mis võib koosneda ühest või kahest kojast.

Eraldi rühma moodustavad poliitiliselt korralt asumaad. Inglismaal on neid administratiivses mõttes kolm, milledest tähtsaim on Lääne-India Föderatsioon ehk Kariibi Föderatsioon. Föderatsioon loodi 1958. aasta jaanuaris ja kujutab endast laiendatud omavalitsusega kolooniat, mis asub pooltel teel iseseisvusele. Kõrgem seaduslik ja täidesaatev võim kuulub Inglise kuninganna esindajale — kindralkubernerile. Viimase kõrval eksisteerib 2-kojaline föderaalne parlament (senat — 19 määratavat liiget ja saadikutekoda — 45 valitavat liiget) ning täidesaateva võimuna Riiginõukogu (ministrite kabinet). Föderaalorganite kompetentsi ei kuulu riigikaitse, välispoliitika ja välisfinantsid ning kuningannal on õigus tühistada parlamendi poolt vastuvõetud seadusi. Igal föderatsiooni kuuluval saarel on veel oma kuberner, valitsus ja parlament. Föderatsiooni peaminister on G. Adams, tähtsaim partei — Föderaalne Leiboristlik Partei. Lääne-India Föderatsiooniga kavatseb ühineda ka Briti Guajaana Lõuna-Ameerikas.

Briti Honduuras on ainuke asumaa Kesk-Ameerika maakitsusel. Inglise võimu esindab kuberner, keda abistab Täidesaatev Nõukogu. Sisemistes küsimustes tegutseb 15-liikmeline Seadusandlik Nõukogu (9 valitava liikmega).

Briti Honduurast peab Guatemala juba 1839. aastast peale oma lahutamatuks osaks ning keeldub tunnustamast Inglismaa õigusi sellele territooriumile. Bahama saarte poliitiline kord sarnaneb Briti Honduurase omaga.

Mõlemad Prantsusmaa valdused — Martinique ja Guadeloupe — kannavad nn. meretaguste departemangude nimetust. Nagu Prantsusmaa departemangudeski, on ka siin täidesaateva võimu esindajaks prefekt, kohaliku seadusandlusega tegeleb 36-liikmeline peanõukogu. Kumbki saar saadab Prantsuse Rahvuskokku 3 deputaati ja Vabariigi Nõukokku 2 senaatorit.

Hollandi Lääne-Indias teostab kõrgemat võimu kuberner. Siseküsimusi juhib Raad van Ministers (Täidesaatev Nõukogu), mis nimetatakse kubeneri poolt, kuid kannab vastutust Staateni (Seadusandliku Nõukogu) ees.

Puertoriiko on 1952. aasta konstitutsiooni kohaselt USA-ga «vabatahtlikult ühinenud riik» (*commonwealth*), mis poliitiliselt korrald meenutab tavalist USA osariiki. Täidesaatev võim kuulub 4 aastaks valitavale kubernerile, siseküsimustes annab seadusi kahekojaline Seadusandlik Kogu. Erinevus seisab selles, et Puertoriikol pole esindajaid USA Kongressis ega hääleõigust presidendivalimistel. Kuid halba ei ole ilma heata: põhimõtte kohaselt «kui ei ole esindajaid, pole ka makse» on Puertoriiko elanikud vabad USA-s kehtivatest maksudest. 27. novembril 1953. aastal oli president Eisenhower oma läkituses ÜRO Peaassambleele sunnitud teatama, et juhul kui Puertoriiko Seadusandlik Kogu teeb otsuse suurema või isegi täieliku sõltumatuse saavutamise kasuks, esitab tema otsekohe omapoolse soovitusena USA Kongressile, et niisugune sõltumatus Puertoriikole antaks.

KUUBA REVOLUTSIOON JA RAHVUSLIKU VABADUSLIIKUMISE TÖUS KESK-AMEERIKAS.

Viimastel aastatel on Kesk-Ameerikas tekkinud laialt ulatuslik rahvaliidumine USA monopolide ja nende käsilaste — kohalike diktaatorite vastu. Selle liikumise kõige jõulisemaks ja eredamaks kehastuseks osutus hiljutine revolutsioon Kuubal.

Kuuba oli aastakümneid maaks, kus USA kapitalistidel olid enda mugavalt sisseseadmiseks välja kujunenud kõige soodsamad tingimused — Guantánamo sõjaline baas ja relvastatud vahelesegamise õigus, mille andis USA-le Hispaaniaga peetud sõda, Kuuba lähedus USA rannikule ning kohalike suhkrutootjate-suurmaaomanike sõltuvus Ameerika Ühendriikide turust.

Viimane asjaolu oli eriti tähtis. USA-st tulevad kaubad moodustasid ju ligemale $\frac{4}{5}$ Kuuba impordist, samal ajal kui üle poole Kuuba suhkrutoodangust läks suure põhjanaabri varustamiseks, kattes tervelt $\frac{1}{3}$ 180-miljonilise USA elanikkonna suhkrutarvidusest. Kuuba suhkrumajanduse sõltuvus USA turust fikseeriti nn. kvoodisüsteemi kehtestamise kaudu. See tähendas, et Kuuba pidi igal aastal müüma kindla osa (kvoodi) oma suhkrusaagist (vähemalt 3 miljonit tonni) eelisjärjekorras USA-le, tasuta aga maksis Ameerika Ühendriikide valitsus 1 suhkrunaela pealt 2 tsendi võrra rohkem kui oli keskmine maailmaturu

hind. See hinnakõrgendus plnud muidugi mitte niivõrd Kuuba huvides (on olnud palju aastaid, kus maailmaturu hinnad tõusid tunduvalt kõrgemale kvoodisüsteemi hindadest ja Kuuba sai kahju), kuivõrd just USA suhkrutöösturite kasumeid arvesse võttes, kelledele valitsuse poolt Kuuba suhkru eest makstud 2 lisatsenti võimaldasid USA siseturu hindu vajalikus kõrguses säilitada. Et kaitsta Ameerika suhkrutööstust konkurentsi eest, võimaldati Kuubale ainult $\frac{1}{5}$ oma kvoodist eksportida valmisrafinaadina, ülejäänud osa pidi olema toorsuhkur.

USA kapitalimahutuste hulga suhtes (ligi miljard dollarit) asus see väike riik 3. kohal kogu Ladina-Ameerikas ning 1. kohal Kesk-Ameerikas. Peale tööstuse, maavarade ja elektrienergia tootmise, telegraafi, transpordi ja hotellide valdamise, kindlustasid Kuubasse mahutatud dollarid Ameerika finantshaidele ka määratu suured maavaldused. Tagasihoidlike arvestuste järgi oli USA kompaniide käes umbes $\frac{1}{2}$ kogu saare külvipinnast — 1,5 kuni 2 miljonit ha, sealjuures kuulus 10 suuremale kompaniile (*Cuban American Sugar, United Fruit, Atlantica del Golfo, Cuban Trading, Punta Alegre Sugar* jt.) igaühele üle 100 000 ha maad. Sellele, kuidas need hiiglavaldused omal ajal saadi, viitab ilmekalt üks paljudest dokumentidest, mis pärast revolutsiooni langesid rahva kätte. See on Santiago de Cuba notari juures 5. aprillil 1905. aastal sõlmitud leping Nr. 193, mille alusel USA *Bay Nipse Company of Jersey City* omandas 49 000 ha viljakandvat maad küllaltki mõõduka summa — 100 dollari eest!

USA mõju ei piirdunud ainult majandusega. See avaldub ka Kuuba linnade välisilmes. H a v a n n a — Kesk-Ameerika suurim linn — kujutab endast kehva imitatsiooni New Yorgist. Ka siin on oma hiina kvartal, neegrite ja vaeste linnaosad, kuid on samuti oma 5. avenüü 15-korruseliste hoonete ja luksusautode vooluga, kus asuvad New Yorgi pankade *First National City Bank* — ja *Manhattan Bank* osakonnad, luksushotellid ja restoranid, *Pepsi Cola* automaadid ja kirendavad värvilised reklaamid. Kuid «*Cadillac*» autode ja pangalettide kõrval veeti USA-st sisse ka veel teisi «ameerika elulaadi» tunnuseid, mille tulemusena Havannast kujunes Ladina-Ameerika suurim öölokaalide, prostitutsiooni ja hasartmängude keskus, kõikvõimalike gangsterite, spekulantide ja mustade tegelaste rahvusvaheline kohtumispaik.

Kohalike suurmaavaldajate ning välismaiste monopolide tihe majanduslik ja poliitiline liit oli peamine põhjus, mis takistas Kuuba majanduse arengut, säilitas selle ühekülgse, poolkoloniaalse iseloomu. Selle liidu sümboliks oli Batista diktatuur. Revolutsioon lahkas täieliku selgusega viimase rahvavaenuliku, korrupsioonilise olemuse. Tuhanded kuubaiased külastavad praegu endise diktaatori luksusresidenti Havanna lähedal, vaadates oma silmaga kallihinnalise mööbli ja väärtuslike maalidega täidetud ruume, puhtast kullast lauanõude ja tarbeesemete virnu, veerand miljonile dollarile hinnatud margikogu. Batistale oli omane diktaatorite tüüpiline nõrkus — kirk säravate aumärkide ja mundrite vastu, mis täidavad kümneid kappe; erilise pühaduse aga moodustasid mõned Napoleonile kuulunud esemed, sealhulgas tool, millel kuulus prantslane oli kunagi istunud. Igas ruumis — ka kullast sisseseadega WC-s — asus telefon, et diktaator võiks hetkegi kaotamata teada saada võimalikust ülestõusust. Kõik villas olevad esemed on nüüd hinnatud ning müüakse enampakkumisel agraarreformi kulude katteks.

Batista võimutsemist ei iseloomusta ainuüksi luksuslikud villad. Eelkõige oli see raudne diktatuur, mis kõhklus-teta, veriselt ja julmalt surus, maha igasuguse protesti-avalduse valitseva korra vastu. Ainuüksi paari viimase aasta jooksul mõrvasid Batista käsilased Kuubal 20 000 inimest, kümned tuhanded heideti vanglatesse. Tavaline inimene ei võinud tänavale minnes kunagi kindel olla, et teda ei taba metsistunud palgasõduri kuul.

Niisugune olukord lähendas veelgi revolutsioonilist plahvatust. 1956. aasta pimedal detsembriööl ligines Kuuba idarannikule väike laev, millel asus rühm endisi üliõpilasliikumisest osavõtjaid ja poliitilisi emigrante. Tulevahetuses Batista sõduritega õnnestus 82-st revolutsionääril vaid 12 mehel elusalt läbi murda Sierra Maestre mägedesse. Nende hulgas olid vennad Fidel ja Raul Castro, argentiinlane Ernesto Guevara, Nuñez Jimenez jt. Kuid see väike säde sütitas suurima rahvaülestõusu leegi, mida Ladina-Ameerika on viimase poole sajandi jooksul näinud. Fidel Castro liikumise eesmärk — Batista ja USA monopolide võimu kukutamine — oli lähedane ja arusaadav kõigile — talupoegadele, töölistele, väikekodanlusele ja intelligentsile. 25 kuud hiljem — 1959. aasta jaanuari esi-

mestel päevadel — kõrvetas ülestõusu leek Batista tema pesast välja, tema diktatuur aga lõhkes seebimullina.

Revolutsiooniline valitsus eesotsas Fidel Castroga, mida toetas ka Kuuba Rahvasotsialistlik (kommunistlik) partei, viis läbi vana riigiaparaadi ümberkorraldamise — parlament saadeti laiali, politsei, sõjavägi ja ametiasutused puhastati Batista käsilastest, vana palgaarmee asendati revolutsioonilise sõjaväega. Kõige radikaalsemate vahenditega tehti lõpp rassilisele diskrimineerimisele neegrite suhtes (24% elanikkonnast), taastati demokraatlikud vabadused ning, mis kõige tähtsam — uus võim, toetudes rahva revolutsioonilisele initsiatiivile, hakkas teostama maa industrialiseerimist ja suurejoonelist agraarreformi.

«Latifundiumid keelatakse» — selliste sõnadega algab 5. juunil 1959. aastal väljakuulutatud seadus agraarreformi kohta. Ühegi suurmaapidamise pindala ei tohi ületada 30 caballerot¹ (kuid veel hiljuti kuulus kompaniile *Cuban Atlantic Sugar* 20 000 caballerot!). Ülejäänud maa kuulub võõrandamisele riigi poolt. Samuti konfiskeeriti Batista ja tema käsilaste maad. Agraarreformi Rahvusliku Instituudi (INRA) alla kuulub ligi $\frac{3}{4}$ Kuuba põllumajanduslikust maast, mis jaotatakse 2,5 miljoni talupoja vahel. Iga maata talupoeg saab riigilt tasuta 2 caballerot ning lisaks rahalist toetust tootmise alustamiseks. Peale selle võib ta osta soodustatud hinnaga juurde veel 2—5 caballerot riigilt või suurmaomanikelt, kes on kohustatud oma ülejääke müüma juhul kui leidub ostja. On keelatud maa müümine välismaalastele, selle välja rentimine liialt väikeste tükkidena, eriti aga rendi tasumine natuuras ning renditud maa edasirentimine, millega antakse löök vaheltkasuvõtjatele.

Maa väljajagamine väikeste tükkide kaupa ei tähenda sugugi tagasipöördumist algelise tehnikaga väikemajapidamise juurde ning põllumajanduse tootlikkuse langust. Seda välditakse põllumajanduslike kooperatiivide rajamisega, mille loomiseks Kuubal, kus maaelanikkonna rõhuva enamuse moodustasid maata palgatöölised, on erakordselt head tingimused. Vähem kui aastaga tekkis Kuubal liigi 1400 kooperatiivi 1 miljoni liikmega. Peamine rõhk asetatakse kooperatiivide varustamisele masinatega (nende

---

¹ 1 caballero on 13,4 ha

ostmiseks annetab raha kogu Kuuba elanikkond) ning põllumajanduslike kultuuride mitmekesistamisele, seejuures ka toiduainete toodangu suurendamisele.

Kuni siiani ei jätkunud Kuubas toiduaineid ja tervelt $\frac{1}{3}$ impordist kulus nende sissevedamiseks USA-st. Kuuba majandusteadlased arvutasid välja, et näiteks 1956. a. külvati USA-s 1,7 miljonit ha Kuubasse veetavate põllumajandussaaduste kasvatamiseks. Batista valitsus samal ajal jättis aga niisama palju maad — 1,7 miljonit ha (125 000 caballerot) sööti selleks, et oleks võimalus neid toiduaineid USA-st osta. Ka see oli üks tingimusi, millega Kuuba pidi maksma oma eesõiguse eest müüa suhkrut USA-sse. Niisugusele olukorrale tehti nüüd lõpp. Juba käesoleval aastal asusid kuubalased üles harima kasutamata maid ja said sealt esimese saagi. Rajati ka 500 loomakasvatustkooperatiivi lihatoodangu suurendamiseks. Isegi suhkruroo kasvatusele spetsialiseerunud kooperatiivides eraldatakse 30% külvipinnast riisi, maisi, juurviljade ja puuviljade kasvatamiseks. Tulemused on silmnähtavad. 1960. a. suurenes riisi — põhilise toidukultuuri saak 30% võrra. Tuleval aastal rahuldatakse kogu riisitarvidus täielikult oma toodanguga, ületuleval — 1962. a. on Kuubal aga juba võimalus riisi eksportimiseks. Ubade, maisi ja kartulite osas rahuldati juba käesoleval aastal siseturu vajadused. Lihatoodang suurenes Kuuba ajaloos ennenahtamatult — kuigi tarbimine kasvas 60% võrra, rahuldati see täies ulatuses ning lisaks madalaimate müügihindadega, mida siin kunagi kuuldud. Kokkuvõttes — kuigi toiduainete hinnad langesid ja tarbimine tõusis Batista ajaga võrreldes 40% võrra, sai uus Kuuba valitsus juba poolteise aastaga võimaluse ulatuslikult vähendada põllumajandussaaduste importi, säästes sellega riigile 60 miljonit dollarit ja likvideerides Kuuba sõltuvuse USA-st elatvahendite osas.

Revolutsiooniline valitsus Kuubal tegutseb energiliselt ka teistes rahvamajanduse harudes. Plaanipäraselt on asutud tööstuse arendamisele. Eesmärgiks on siin kasutada Kuuba suuri rauamaagi, mangaani, nikli ja kroomi tagavarasid ning luua alus omamaisele rasketööstusele. Suurkapitalistidesse suhtumisel peetakse silmas järgmisi asjaolusid: kui nad näitavad üles valmisolekut ausalt töötada rahvusliku tööstuse arendamise kasuks, piirdub riik põhiliselt nende suunamise ja kaasatõmbamisega; kui nad aga

käituvad «mitte töösturite, vaid parasiitidena», kes on huvitatud ainult oma kasumist, on riik sunnitud tööstuse enda kätte võtma. Esialgsest kavatsetakse natsionaliseerida maavarade ja nafta tootmine, transport, side ja elektrijaamad. Riik teostab kontrolli ka sisseveetavate kaupade üle, jaotades neid otseselt väikekaupmeestele ja kooperatiivides rajatud 2000 rahvakauplusele 15—20% hinnaalandusega. Ühe aasta jooksul tõsteti tööliste palka vähemalt 30%, alandati korteriüüri poole ja kommunaalteenuste hindu 30% võrra, asuti massilisele elamuehitusele, et kindlustada 1965. aastaks igale perekonnale oma korter või maja, rajati 2 korda enam koole kui kogu Kuuba ajaloo jooksul kokku.

Kõik need abinõud viitavad ühele — revolutsioon Kuubal oli poliitilises, majanduslikus ja sotsiaalses mõttes tõeline revolutsioon, mille kõige silmatorkavamaks iseärasuseks on just see, et ta pole Batista kukutamisest saadik kordagi peatunud, vaid areneb pidevalt edasi rahvahulkade enneolematu vaimustuse ja initsiatiivi õhkonnas. Nagu räägivad kuubalased on neil esmakordselt loodud valitsus, mis peab oma lubadusi, ministrid, kes suhtlevad mitte dollarimagnaatide, vaid rahvaga.

Peab arvama, et see iseärasus viiski segadusse Ameerika Ühendriikide valitsuse. Fidel Castrot peeti pikka aega tavaliseks võimuhaarajaks, kes juhib ülestõusu omakasupüüdlike sihtidega ja kellega ameerika monopolidel on võimuletuleku korral kerge kokku leppida. Taolistest «ülestõusudest» kirendab ju kogu Kesk-Ameerika ajalugu. «Ülestõusu» eduka lõpu korral hakkas selle juht harilikult uut diktaatorit mängima, «ülestõusnutest» moodustati uus koorekiht vanale regulaararmeele, sõna «ülestõus» ise agakadus kähku kehtivast sõnavarast — kuni järgmise mässukatseni.

Kuubal oli asi teistsugune. Sõna «ülestõus» vilksatas sageli Batista ajakirjanduses. Veelgi tugevamalt aga kõlab see sõna ajalehtede veergudelt praegu — ning mõlemal juhul kehtib ta sama mõiste — Fidel Castro revolutsioonilise liikumise kohta. Sõna «ülestõus» on sügavalt juurdunud kuuba rahva teadvusse, kes mõistab, et Batista kukutamine oli vaid esimene samm, et ees seisab veel kauaaegne ja äge võitlus revolutsiooni läbiviimise eest kõikidel elualadel. Selletõttu ongi Kuuba ülestõusu veteranid — partisanid Sierra Maestro mägedest — andnud luba-

duse mitte ajada habet ega lõigata juukseid enne revolutsiooni täielikku võitu. Selletõttu võtavadki revolutsiooniliste salkade võitlejad solvamisena, revolutsiooni reetmisena seda, kui neid nimetatakse sõduriteks, nende salku aga armeeks.

Kuuba revolutsiooni tõelise olemuse selgumine kutsus esile enneolematu ärevuse Washingtonis ja teiste Kesk-Ameerika diktaatorite hulgas. Kõigile oli ju selge — kui see väike maa, mis asub ainult paarikümne lennuminuti kaugusel USA-st, suudab teostada sõltumatut välis- ja sisepoliitikat, viia ellu agraarreformi ja kõigutada välismaiste monopolide kõikkvõimsust, siis võib isegi absoluutselt fantaasiavaene inimene enesele ette kujutada neid arvutuid vastukajasid, mis tekivad kogu Ladina-Ameerikas. Tõepoolest — Kuuba revolutsioon otsekui polariseeris poliitilised jõud kogu läänepoolkeral. Kõik demokraatlikud organisatsioonid, kellede jaoks Kuuba on saanud Ladina-Ameerika rahvaste vabastusliikumise sümboliks, toetavad otsustavalt revolutsiooni saavutusi; reaktsioonilised jõud aga sepitsevad vandenõusid Kuuba vastu. Dominikaani vabariigis organiseerivad ameeriklased interventsioonikorpus, mis koosneb suurelt osalt endistest saksa fašistidest; Hondurases ja Nikaraaguas treenitakse karistuspataljone; Florida poolsaarel baseeruvad Batista piloodid sooritavad USA toetusel piraatlikke lende Kuubale, visates süütepomme suhkruroopõldudele ja tulistades rahulikku elanikkonda. 1960. a. oktoobris heideti imperialistide lennukitelt mägedesse alla isegi suur rühm kontr-revolutsionääre, kuid rahvamiilitsa väesalgad purustasid selle vandenõu. Vaatamata kõigele sellele on siiski ilmne, et tingimused avaliku agressiooni teostamiseks Kuuba vastu ei ole enam sellised, mis paar aastat tagasi. Kõigepealt — Kuuba elanikkonna hulgas valitseb erakordne üksmeel ja valmisolek iga hinna eest kaitsta revolutsiooni. Igas tehases, kooperatiivis, asutuses ja koolis on loodud relvastatud rahvamiilits ning isegi kirjanikud, kunstnikud ja naised võtavad vabatahtlikult osa selle õppustest.¹ Selletõttu on väga raske organiseerida mässi sisemaal.

Sõjalist vahelesegamist ei soodusta ka üldine rahvusvaheline olukord. Kuuba seljataga seisab enamuse Ladina-

---

¹ Kuuba revolutsioonilistesse regulaarvägedesse kuulub umbes 35 000 meest, rahvamiilitsasse aga üle 100 000.

Ameerika riike, Aasia ja Aafrika maad ning eelkõige võimas sotsialistlik leer. Nõukogude valitsuse deklaratsiooni — kaitsta Kuubat vajaduse korral — võib hinnata kui stabiliseerivat garantiid selleks, et raevust ähklev hiiglane — USA imperialism — ei saaks maksta panna oma rusika tugevust väikese naabermaa suhtes. Lisaks on USA valitsus ja selle välispoliitika end viimasel ajal niivõrd palju kompromiteerinud läbikukkumistega Lõuna-Koreas, Jaapanis ja Türgis ning luurelennuki U-2 intsidendiga, et võiks vaevalt lubada enesele luksust rikkuda oma prestiiži veel sellise sammuga.

Sellele vaatamata ajas Fidel Castro revolutsiooniliste plaanide edukast täideviimisest ärevusse sattunud USA valitsus 1960. a. suveks suhted Kuuba ja USA vahel äärmiselt pinevaks. Ameeriklased katsetasid kõigepealt majandusliku blokaadiga. Keelduti relvade müümisest Kuubale ja rakendati diplomaatilist survet, et Kuuba ei saaks neid, samuti rahalist ja majanduslikku abi, Lääne-Euroopast. Seejärel katkestati põllutöömashinade, traktorite ja toiduainete eksport USA-st Kuubasse. Lõpuks otsustas Eisenhoweri valitsus sooritada ammuähvardatud manöövri — vähendada 1960. a. Kuuba suhkru sissevedu 700 000 tonni võrra. Peatselt võisid aga USA monopolid veenduda, et nende poolt astutud samm Kuuba suhtes omandas bumerangitaolise efekti — selle läbi ei kannatanud mitte Kuuba vaid hoopis jänkid ise. Esiteks — täiesti ilma Kuuba suhkruta Ühendriigid läbi ei saa, järelikult jäävad kõik katsed avaldada survet Kuuba suhkru ekspordile USA-sse vaid poolikuteks abinõudeks. Teiseks — seisma jäänud 700 000 tonni suhkru ostis otsekohe ära Nõukogude Liit, lisaks juba varem sõlmitud kaubalepingule, mille kohaselt Nõukogude Liit saab iga aasta Kuubalt 1 miljon tonni suhkru. Kuna ka Hiina, Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia, Araabia Ühinenud Vabariik, Jaapan jt. maad sõlmisid Kuubaga suhkru ostmiseks pikaajalised lepingud, oli lõpptulemus täiesti vastupidine ameeriklaste ootustele — vaatamata suhkru ekspordi vähenemisele USA-sse turustas Kuuba mitte ainult kogu 1960. a. lõikuse — 5,7 miljonit tonni, vaid likvideeris lisaks isegi veel eelmisest aastast seisma jäänud suhkrutagavarad — umbes 1,5 miljonit tonni.

Mida enam vähendas USA oma kaubandust Kuubaga, seda kiiremini ja ulatuslikumalt arenesid viimase majan-

duslikud sidemed sotsialistlike maadega, seda tugevamaks ja iseseisvamaks muutus Kuuba majandus. Käesoleval aastal langes Kuubal juba peaaegu täiesti ära vajadus vedada sisse põllumajandussaadusi USA-st, mis puutub aga tööstuskaupadesse, ning masinatesse, siis suudavad Kuuba tarviduse täielikult katta sotsialistlikud maad. USA monopolide otsus lõpetada Kuuba varustamine naftaga, millele baseerub kogu maa energiamajandus, viis Kuuba vajaduseni osta naftat Nõukogude Liidust. Kui aga ameeriklaste naftapuhastustehased keeldusid seda töötlemast, aetas Fidel Castro valitsus käe suure kullahunniku — Ühendriikide poolt Kuubale mahutatud miljardi dollari külge. USA kompaniide sabotaaž ainult süvendas revolutsiooni.

6. augustil 1960. a. avaldas Kuuba valitsus seaduse 26 suure USA kompanii natsionaliseerimise kohta kogu-kapitaliga 750 miljonit dollarit. Nende hulgas olid kuri-kuulsad naftakompaniid «Texaco» ja «Esso», 36 *United Fruit*'ile ja teistele kompaniidele kuulunud suhkrutehast, *Cuban Electric Co* ja *Cuban Telephone Co*, mis kontrollisid kogu Kuuba elektrienergia tootmist ja telefonivõrku, jt. 8. augustil ilmusid Havanna kapitooliumi marmortreppidele 26 kirstu, milledest igaüks sümboliseeris ühte natsionaliseeritud kompaniid. «Varalahkunud» kompaniide matustel oli määratu menu — sajad tuhanded kuubalased tulid nendega jäädavalt hüvasti jätma ning kirstud otse uppusid pargadesse, mis kandsid linte — «Kadunud *United Fruit*'i suhkrutehastele», «Puhka rahu, *Cuban Electric!*» jne. Paari päeva pärast viidi surnud kompaniide kirstud tohutute rahvamasside saatel viimast korda nende kunagiste asupaikade eest mööda ning visati siis kaugele merre — USA ranniku poole. Selle sammuga kiskus Kuuba rahvas oma kehast lahti üle 60 aasta tema paremaid mahlu imenud kompaniid-polüübid, Kuuba valitsus omandas kontrolli 80% riigi majanduse ja tulude üle, rahvusvahelisele imperialismile aga anti kõige raskem löök pärast Suessi kanali natsionaliseerimist.

Muide — Kuuba valitsus nõustus natsionaliseeritud kompaniidele maksma 50 aasta jooksul kompensatsiooni. Selleks on aga teatud tingimused: hüvituse maksmise fond luuakse ainult neist summadest, mis saadakse suhkru ekspordist USA-sse üle 3 miljoni tonni. Seega — kui USA valitsus ei muuda oma diskrimineerimise poliitikat Kuuba

suhtes, ei näe kahjukannatanud kompaniid oma miljardist dollarist mitte tsentigi.

Jääb tõepoolest üle vaid nõustuda ameerika ajakirja «Nation» vaatlejaga, kes nende sündmuste puhul kirjutas: «Kui USA-l õnnestuks Castrot kukutada (see läheks maksma palju verd), hävitada maareformi saavutused ja sundida kuubalastele peale uus marionetlik diktaator — ei kindlustaks see põrmugi USA prestiiži maailmas. Kui aga Castro jääb püsima, vaatamata meie dollari ja hirmu diplomaatiale, ka sellisel juhul saab meie prestiiž ränga löögi. Me tegime kohutava valearvestuse.»

See on tõsi. Peale relvastatud interventsiooni Guatemaalasse 1954. a., kus kukutati demokraatlik valitsus ja lämmatati poolel teel olev agraarreform, levitasid USA propagandaaorganid sihikindlalt pessimismi Ladina-Ameerika rahvaste hulgas. Demokraatlike jõudude lüüasaamine Guatemaalas oleks nagu tõestanud kuivõrd lootusetu on vastupanu suurtele monopolidele ja USA käsilaste regulaararmeele. Kuuba revolutsioon tõestas vastupidist: praeguse rahvusvahelise olukorra tingimustes võib isegi nõrk, otse USA külje all asetsev maa edukalt võidelda Washingtoni käsilaste türanniaga, mis toetub kaadriarmeele ja välismaisele abile. Selleks on vaid vaja, et rahvas tegutses üksmeelselt, et tal oleksid mehised ja otsustuskindlad juhid, kes näevad selgesti oma sihti. Kuuba revolutsioon näitas USA monopolide jaoks hirmsa selgusega, et mitte imperialism pole nüüdsest peale kõikvõimas, vaid rahvas. Sellepärast kardavadki need nii väga Kuuba «halba eeskju» Ladina-Ameerikale, süüdistavad teda kommunismis, revolutsiooni «eksportimises», õõnestustegevuses¹ jne. Kõigile on muidugi ilmne, et Kuubal pole mingit vajadust

---

¹ 1960. a. sügisest alates süvendasid Ühendriigid veelgi Kuuba poliitilist diskrimineerimist. See avaldus nii poolikult õnnestunud katsetes taunida Kuuba revolutsiooni Ameerika riikide välisministrite konverentsil San Josés kui ka New Yorki ÜRO Peaassamblee XV istungjärgule sõitnud Kuuba delegatsiooni solvavas kohtlemises. 1960. a. novembris aga saatsid Ameerika Ühendriigid oma laevastiku Kariibi merre. Selle manöövri eesmärgiks olevat takistada Castro ja kommunistide agentidel revolutsiooni levitamist teistesse Kesk-Ameerika maadesse. Pidades silmas seda, et Guatemaalas, Nikaraaguas, Kostariikas ja teistes Kesk-Ameerika maades elavnes diktatuurirežiimide vastu suunatud rahvamasside liikumine, püüavad USA militaristid õhutada mainitud riike kõiges «süüdi» olevale Kuubale sõda kuulutama. Sellisel juhul oleks USA õigustatud oma liitlasi Kuuba-vastases sõjas igati abistama. USA väljavaateid Kuuba anastamiseks kahan-

oma revolutsiooniga kaubelda ega sekkuda teiste maade siseasjadesse. Kuid tema eeskuju — see on võimsam kõige moodsamatest relvadest.

Peale Batista kukutamist tunnevad teised Kesk-Ameerika diktaatorid — Trujillo Dominikaani vabariigis, Duvalier Haitiis, Somozad Nikaraaguas, Fuentes Guatemaalas — endid asetsevat üheaegselt võimu ja tuldpurskava vulkaani tipus. Kartes kasvavat vastupanuliikumist, andis USA valitsus Trujillode perekonnale nõu vabatahtlikult ametist lahkuda. Nikaraaguas laieneb üha partisansõda. Guatemaalas suureneb opositsioon kindral Fuenteses režiimile, Honduurases ja Kostariikas leiavad aset ähvardavad banaaniistanduste tööliste streigid, Panama elanikkond nõuab oma õiguste tunnustamist Panama kanalile. Salvadoris toimus 26. oktoobril 1960. a. ootamatu riigipööre, mis sundis USA-sõbralikku presidenti Lemuzi maalt põgenema. Pikemat aega taotlevad sõltumatust puertoriikolased ja Lääne-India Föderatsioon. 1959. aasta lõpul algasid Prantsuse asumaadel — Guadeloupe'il ja Martinique'il — rahutused ja demonstratsioonid kolonisaatorite vastu, 1960. aasta algul puhkes vabadusliikumine Hollandi Curaçaol.

Kesk-Ameerika rahvad on valmis järgnema Kuuba eeskujule.

---

dab aga kartus, et taoline sõjakäik Kuubale võib lõppeda hoopis rahvarevolutsiooni võidu ja USA-meelsete diktatuuride kokkuvarisemisega ka teistes Ladina-Ameerika maades.

Sisukord.

Üldülevaade	3
Looduslikud tingimused	4
Rahvastik	9
Majandus	13
— Põllumajandus	14
— Metsandus ja kalandus	21
— Tööstus	24
— Turism	25
— Transport	25
Ajalugu ja poliitiline kord	27
Kuuba revolutsioon ja rahvusliku vabastusliik- mise tõus Kesk-Ameerikas	32

Келам Тунне Пээтерович
СТРАНЫ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АМЕРИКИ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja A. Saar
Tehniline toimetaja Ü. Laul
Korrektor S. Kõiv

Ladumisele antud 28. X 1960. Trükkimisele antud
12. XII 1960. Paber 54 × 84, ¹/₁₆. Trükipoognaid 2,75.
Formaadile 60 × 92 kohaldatud trükipoognaid 2,25.
Arvutuspoognaid 2,51. Trükiarv 5000. MB-08759.
Tellimise nr. 10040. Hans Heidemanni nimeline
trükikoda, Tartu, Ülikooli 17/19. II

Hind 90 kop. (9 kop.)

90 kop.

1961. a. — 9 kop.

A

17346

T. Kelam №294

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00894899 6